

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1901. Första Kammaren. N:o 18.

Lördagen den 23 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Odelberg* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående vissa utdikningar af myrmarker inom Tärna kapellförsamling af Vesterbottens län;

2:o) angående fortsatta åtgärder till förekommande af skogs-härjning af insekten nunnan; och

3:o) angående upplåtelse af tomtplatser å kronoparken Bjurfors i Kopparbergs län.

Herr statsrådet *Crusebjörn* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående upplåtande till landtförsvaret af mark, tillhörande dels indragna militiebostället n:is 17 och 22 Rinkaby i Kristianstads län, dels ock den från förra militiebostället n:o 1 Åhus i samma län afsatta kronopark;

2:o) angående försäljning till Karlshamns stad af öarne Frejsholmen och Boön med tillhörande skär och vattenrätt; samt

3:o) angående anslag till nybyggnads- och ändringsarbeten m. m. vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.

Justerades protokollet för den 16 i denna månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

bankoutskottets memorial n:o 7, angående beviljande af byggnadsanslag för riksbankens afdelningskontor i Linköping;

sammansatta banko- och lagutskottets memorial n:o 2, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om sammansatta banko- och lagutskottets hemställan i punkten 6:o) af dess betänkande n:o 1, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse af vissa §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897, dels ock åtskilliga motioner rörande samma ämne och dermed sammanhängande frågor; äfvensom

lagutskottets utlåtande n:o 36, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förlängning af tiden, under hvilken förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, skall vara gällande.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran andra särskilda utskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 4.

Föredrogs å nyo och företogs paragrafvis till afgörande statsutskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 39, i anledning af Riksdagens år 1900 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1899.

§ 1.

*Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fång-
vårds-
anstalter.*

Herr Berg, Gustaf Axel: Herr grefve och talman! Mina herrar! Såsom kammaren behagade finna af den upplästa delen af utskottets betänkande, har fångvårdsstyrelsen tillmötesgått statsrevisorernas framställningar i åtskilliga hänseenden, såsom *att* ingen del af inkomsten utaf fångarnes arbeten vid länsfängelserna och kronohäktena bör tillfalla fångvårdspersonalen, *att* fångarnes arbete sålunda anordnas, att det i högsta möjliga grad underlättar deras utkomst såsom frie arbetare, *att* det göres så inkomstbringande som möjligt utan åsidosättande af straffets ändamål, *att* fångarne böra i långt större utsträckning än för närvarande användas till arbeten för statens räkning etc. Äfven åtskilliga andra af statsrevisorerna uttalade önskemål, som icke finnas i betänkandet upptagna, har fångvårdsstyrelsen förklarar sig vilja tillmötesgå, så att i dessa afseenden hafva statsrevisorerna all anledning att vara tillfredsställda och belåtna.

Men det är i en punkt, der fångvårdsstyrelsen icke velat lyssna till det uttalande, statsrevisorerna ansett sig böra göra, utan tvärt om mött revisorerna med ett alldeles bestämdt afstyrkande, det är

nemligen framställningen derom, att tvångsarbetsfångar skulle kunna användas till jordbruksarbeten, såsom väganläggning, utdikning och uppodling af mossar och annat sådant arbete. Med hänsyn till beskaffenheten af de skäl, fångvårdsstyrelsen anført för sitt afstyrkande, skall jag utbedja mig att med några ord få beröra dessa skäl.

Främst möter fångvårdsstyrelsen med den invändningen, att *tvångsarbetsfångarne i allmänhet icke äro jordbruksarbetare*, och fångvårdsstyrelsen bestyrker detta med den uppgiften, att »af de 1,322 män, som under år 1900 för lösdrifveri hållits till arbete i rikets tvångsarbetsanstalter, befundes blott 24 upptagna såsom jordbruksarbetare, hvarjemte 21, hvilka uppgäfves hafva förut varit »tjenstehjon», sade sig tidtals hafva egnat sig åt jordbruksarbeten». Detta skäl tror jag icke förtjena något som helst afseende, ty de arbeten, som här äro ifrågasatta, utdikning och uppodling af mossar, anläggning af vägar och dylika arbeten, äro af den beskaffenhet, att det torde vara synnerligen lätt för hvem som helst att lära sig dem.

Sedermera följer i fångvårdsstyrelsens förklaring en framställning af de *sanitära vådor*, som jordbruksarbetet skulle medföra för dessa tvångsarbetsfångar. Det heter då, att »det arbete, till hvilket lösdrifvaren skulle hållas, icke finge vara af den art, att hans vanligen ganska illa medfarna helsokraft deraf knäcktes». Jag har för min ringa del aldrig föreställt mig, att jordbruksarbete skulle vara så skadligt, att helsokraften deraf skulle knäckas. Tvärt om har man föreställt sig, att jordbruksarbetet vore ett af de för helsan allra mest nyttiga arbeten och betydligt mindre skadligt än t. ex. slagning af makadam och stenhuggeriarbeten, hvartill tvångsarbetsfångarne i icke oväsentlig mån användas; under 1899 användes nemligen i rundt tal icke mindre än 57,000 dagsverken till sådana arbeten vid Karlskrona och Svartsjö tvångsarbetsanstalter.

Sedan fångvårdsstyrelsen sålunda talat om de sanitära skälen, öfvergår fångvårdsstyrelsen till de *moraliska vådor*, som skulle uppkomma af tvångsarbetsfångarnes användande till de ifrågasatta arbetena, och i afseende å dessa moraliska vådor följer en beskrifning öfver åtskilliga fador och styggelser, som det föreslagna nya arbetsfältet skulle medföra, då genom tvångsarbetsfångarnes användande i jordbrukets tjänst det utdömda gemensamhetsystemet nu skulle återkallas till lif. Det heter nemligen, att tvångsarbetsstyrelsen måste »i de flesta fall inhysas i skjul, lador eller andra lätt åtkomliga lägenheter, der sjelfsväld, råhet, liderlighet och last skulle ohejdadt florera, och den från gemensamhetsystemet oskiljaktiga erfarenheten upprepas, att de i den samlade flocken djupast sjunkne toge befälet och nedtvingade de mindre förderfvade till samma grad af förfall, de sjelfva nått». Och vidare säger fångvårdsstyrelsen, att dessa fångars användning till jordbruksarbete skulle »skapa en stående lösdrifvarstam» och slutligen att styrelsen »vore öfvertygad derom, att ett insläende å den af statsrevisorerna anvisade vägen så långt ifrån skulle komma att för tvångsarbetarne »i högsta möjliga mån

Angående anordnandet af fångarnes arbeten vid rikets fångvårdsanstalter.

(Forts.)

Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fäng-
vårds-
anstalter.

(Forts.)

underlätta deras framtida utkomst såsom frie arbetare», att det tvärtom skulle i de flesta fall omöjliggöra den.»

Man blir i sanning ganska upprörd, då man hör, hvilka vådor som skulle uppstå af det förslag, statsrevisorerna ansett sig kunna framställa. Men jag tillåter mig fråga: hvarför skulle följden af detta förslag blifva en återgång till det gamla gemensamhetssystemet? Hvarför skulle man icke kunna tänka sig, att man vid de stora företag, som här vore i fråga, uppförde lätt flyttbara sommarbaracker med mindre logement, som skulle bevakas nattetid? Ett sådant system med nattplatser skulle kunna inrättas i likhet med det, som finnes vid tvångsarbetsanstalten för qvinnor i Norrköping, der, om jag icke minnes orätt, invid hvarje korridor finnas två rader logement, den ena liggande öfver den andra; detta system, apterad till sommarbostäder, skulle, tror jag, mycket väl lämpa sig för det nu ifrågavarande ändamålet.

I detta sammanhang beder jag få påpeka, att i andra länder ser man icke saken på samma sätt som vår fångvårdsstyrelse; jag skall i detta hänseende nu endast framhålla två länder, nemligen *Danmark* och *Tyskland*.

Hvad angår *Danmark*, som jag först skall vända mig till, så har jag här tillgänglig en af *Overinspektionen for Fængselsvæsenet* afgifven berättelse om de försök, som 1899 under något mera än två månader, under tiden mellan den 11 augusti och 13 oktober, gjorts vid straffanstalten vid *Horsens*, i det att man användt ett antal fångar vid trädplantering i *Gedhus Plantage*. Ur denna berättelse, hvaraf utdrag finnas intagna i *Andra Kammarens* tillfälliga utskotts utlåtande n:o 14 i anledning af herr *Kronlunds* motion om fångars arbeten, skall jag bedja att få påpeka några få omständigheter. Arbetsstyrkan, med hvilken man verkstälde dessa försök utgjorde 15 man, och de åtföljdes af tre uppsyningsmän. Fångarne voro valda bland sådana individer, som sjelfva önskade deltaga i arbetet och som dessutom af öfverinspektionen ansetts lämpliga. Arbetet bestod i uppgräfning af planteringsgropar, och det beräknades från början, att hvarje arbetare skulle uppgräfvat hundra sådana gropar om dagen. Detta kunde de icke till en början, men snart förvärfvade de denna färdighet, och sedan groparnes dimensioner blifvit något minskade, uppnådde de i medeltal 235 gropar per dag. Såsom reservarbete användes korgflätning, för den händelse att väderleken skulle hindra arbetet i det fria; men detta arbete behöfde ej mycket tagas i anspråk. »Fångarnes flit», heter det i öfversättning, »särskildt med afseende på de ovanligt vanskliga arbetsförhållanden, som kampanjen erbjöd, kan betecknas såsom berömvärd». I fråga om helsestillståndet säger fångelseläkaren, som företagit inspektion, att »fångarne ej allenast se sundare och kraftigare ut, men också hafva en bättre uppsyn, än då han undersökte dem i straffanstalten». Och slutligen det kanske viktigaste, fångarnes disciplinära uppförande under detta arbete. Här om heter det likaledes i öfversättning:

»Fångarnes disciplinära ståndpunkt torde genom det föregående vara temligen kännetecknad. Tilläggas bör, att såväl under transporten på vagn och jernväg som på heden, der nyfikna stundom korsade deras väg, sökte de snarare att liksom krypa in i sig sjelfva än att skamlöst utställa sig till beskådande. Mot de besökande, som med större eller mindre tjenstebefogenhet fingo med dem att göra, var deras förhållande rent af taktfullt. Till hvilken ringa grad ovillighet, ohöflighet eller olydnad förekommo, framgår väl redan deraf, att icke allenast intet straff eller försigtighetsmått blef nödvändigt, utan ej ens någon varning behöfde tilldelas. Utfärdande af särskilda föreskrifter ansågs därför alldeles onödigt. Mest betecknande för fångarnes exemplariska förhållande torde dock det faktum vara, att under de två månader, som kampanjen varade, icke ett ondt ord vexlades mellan fångarne. Öfverraskande som detta var för bevakningspersonalen, syntes det nog likaså för fångarne efter deras erfarenhet från gemensamhetslokalerna i straffanstalten».

Angående anordnandet af fångarnes arbeten vid rikets fångvårdsanstalter.
(Forts.)

Och jag skall bedja att särskildt få fästa uppmärksamheten på, att vid dessa försök i Danmark icke var fråga om *tvångsarbetsfångar* eller *lösdrifvare*, som blifva dömda till allmänt arbete, utan om *straffångar*, som begått ganska grofva förbrytelser, tjufnad, blodskam, våldtäkt, två som dömts för mord och en för mordbrand. Försöken i Danmark fortsattes äfven under 1900 och skulle komma att i år ytterligare fortsättas med en ännu större arbetsstyrka på fem månaders arbetstid.

I afseende å Tyskland skall jag bedja att få hänvisa till en utredning, som likaledes förekommer i Andra Kammarnes tillfälliga utskotts utlåtande. Utskottet meddelar här en på officiell berättelse grundad uppgift å de arbeten, som i Tyskland under 1898—1899 utfördes af fångar till ett antal af omkring 1,000. Af denna uppgift framgår, att arbete verkstälts i följande provinser:

Ostpreussen.

- a) Skogsplantering på die Kurische Nehrung,
- b) torrläggning af Augustumalmossen,
- c) jordförbättringsarbeten för vissa bolag och en enskild.

Westpreussen.

- a) Jordförbättringsarbeten på ett nybygge,
- b) kultur på dynerna å halfön Hela,
- c) upprensning af ett dike för staden Mewe.

Posen.

- a) Jordförbättringsarbeten för bolaget Witoldowo,
- b) jordförbättringsarbeten på nybygget Krolikovo.

Schlesien och Brandenburg.

Jordförbättrings- resp. skyddsarbeten på 22 olika platser.

Sachsen.

- a) Dämmningsarbete vid Elbe,
- b) jordförbättringsarbete på domänen Dixförda,
- c) jordförbättringsarbeten för tre enskilde.

Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fång-
vårds-
anstalter.
(Forts.)

Hannover.

- a) Urtappningsarbeten i fyra mossar,
- b) anläggning af artificiella ångar vid nedre Ems,
- c) anläggande af Nordhorn—Almelo-kanalen,
- d) jordförbättringsarbeten på domänen Häneberghof, Wipplingen,
- e) urtappnings- och bevattningsarbeten för kommunen Hüntel-Emmel.

Hessen-Nassau.

- a) Flodrensningsarbeten för kretsen Ziegenhain.
- b) vingårdsanläggning för en enskild.

Schleswig-Holstein.

Dräneringsarbete vid Bargstedt-mossen.

Westfalen.

Jordarbeten för staden Hamm.

Rhenprovinsen.

- a) Dräneringsarbete vid Niers-kanalen,
- b) skogskultur i Siegburg,
- c) förbättringsarbeten på domänen Simmern,
- d) reglering af floden Sieg.
- e) förbättringsarbete för två »Genossenschaften» och några enskilda, vägbyggnader för en kommun.

Härförutan sysselsattes en del fångar vid fästningsanläggning i Rendsburg.

Om fångarnes uppförande vid dessa arbeten heter det i den officiella berättelsen i öfversättning:

»Fångarne hafva vid dessa arbeten visat sig villiga, flitiga och läraktiga; deras arbetsprodukt står endast vid arbetets början efter de fria arbetarnes, men kommer sedan upp till samma nivå. Upprätthållandet af disciplinen förorsakar ingen svårighet; försök till rymning hafva endast mycket sällan förekommit. Landbruksministern har på alla sätt befordrat sträfvanden i denna riktning.»

Här framställa sig helt andra taflor än de, som fångvårdsstyrelsen så dystert och mörkt upprullat i sitt betänkande.

Fångvårdsstyrelsen talar i detta betänkande äfven om de *ekonomiska förhållandena*, hvilka styrelsen anser skulle komma att blifva af ganska betänkelig art, enär mycket stora kostnader skulle förorsakas genom ett arbetssätt sådant som det föreslagna. Fångvårdsstyrelsen yttrar nemligen: »Under vintertiden måste fasta anstalter finnas för upptagande och sysselsättande af de under sådan tid för lösdrifveri dömda. *Utöfver* den kostnad, häraf skulle föränlidas, tillkomme sedan ej blott hvad för de vid de anvisade jordbruksarbetena använda tvångsarbetarnes kringsändande skulle åtgå, utan derjemte de vida större utgifter, som, derest ofvan antydda erfarenheter skulle åtminstone i någon mån undvikas, skulle ådragas statsverket för ej mindre anordnande af bostäder, sjukvårds- och arrestlokaler åt hvarje sådan arbetsstyrka, än äfven dess bevakande».

Men de fasta vinteranstalterna finnas ju redan, och endast pro-

visionella sommarbostäder skulle således komma i fråga att anskaffas. I detta hänseende tror jag, att styrelsen jemväl gjort sig skyldig till öfverdrift. Här bör man nemligen taga med i räkningen, att det gäller ett ganska stort antal dagsverken. Under 1899 utgjordes af de manliga tvångsarbetsfångarne — ty de qvinliga äro icke här i fråga — 158,972 dagsverken, och inkomsten af dessa dagsverken belöpte sig till mellan 18 och 37 öre per dagsverke. Det är sålunda en ganska betydlig arbetsstyrka, som för närvarande gifver föga eller ingen inkomst, men hvars arbetsprodukt å fältet, omsatt i penningar, nog skulle betäcka de provisionella anordningarne. Det ekonomiska resultatet skulle helt visst icke blifva farligt, om praktiska anordningar vidtoges. Ingalunda förkastligt vore, att man skulle kunna använda detta stora antal dagsverken på ett för landet tillfredsställande och i ekonomiskt hänseende mycket mera än nu inbringande sätt. Vi kunna tänka på våra stora mossar. I det län t. ex., der jag har min verksamhet, finnas omkring 300,000 tunnland mossar, och i många andra län finnes lika stor areal. Men de kunna icke tillgodogöras; och af hvilken anledning? Jo, af brist på arbetskraft! För att nu icke tala om Norland med dess utvecklingsmöjligheter!

Angående anordnandet af fångarnes arbeten vid rikets fångvårdsanstalter.
(Forts.)

Slutligen skall jag bedja att få upptaga en fråga, som jag tror att fångvårdsstyrelsen uppkastat, nemligen den frågan, huruvida denna framställning är gjord af fångvårdshänsyn och icke fast mera af rent jordbruksintresse. För min del skall jag besvara frågan på det sätt, att visserligen är det ganska stora ekonomiska intressen, som här spela in, men den moraliska synpunkten är fullt ut lika mycket tillgodosedd som den andra synpunkten; genom ett sådant arbete, som här är ifrågasatt, för man ju dessa till allmänt arbete dömda fångar ut i allmänna lifvet och vänjer dem, till en början under uppsigt, vid en nyttig verksamhet.

Till sist skall jag bedja att få säga, att det för statsrevisorerna, som under nästlidet år ju sysselsatt sig ganska mycket med besök i fängelserna, varit en stor tillfredsställelse att se, på hvilket ytterst förtjenstfullt och förträffligt sätt fångvårdsförhållandena i allmänhet varit anordnade. Jag vågar påstå, att man kan icke komma till den största centrala tvångsarbetsanstalt, vi hafva här i landet och som ligger helt nära Stockholm, utan att känna en sann tillfredsställelse öfver att se en anstalt så utmärkt väl administrerad och skött på ett så i allo mönstergilt sätt som denna. Samma goda intryck får man nog äfven på andra håll. Men detta hindrar icke, att en eller annan reform kan vara önskvärd, och här är ett önskemål, som man velat framställa och som — jag vågar påstå det — om något resultat nu icke vinnes, skall återkomma och återkomma, äfven tills det förverkligas. Och det skall vara en stor tillfredsställelse, om man finge se, att fångvårdsstyrelsen ville börja taga denna fråga om hand för att söka föra den framåt.

Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fång-
vårds-
anstalter.

(Forts.)

Friherre Palmstierna: Herr grefve och talman! Mina herrar! På sidan 11 i det betänkande som utdelats, har statsutskottet förklarar sig vara ense med statsrevisorerna i åtskilliga punkter. Der står bland annat angående fångarnes arbete, att det bör göras »så inkomstbringande som möjligt utan åsidosättande af straffets ändamål». Detta är en sats, som jag föreställer mig icke böra lemnas utan gensaga, därför att den innebär, att vid fångvårdsarbetet skulle man först och främst tänka på inkomsten. Efter min uppfattning är straffets ändamål hufvudsaken, så att straffarbetet verkligen blir ett straffarbete, inkomsten må sedan blifva hvilken som helst. Vid de centrala straffanstalterna utgöras ungefär två hundra tusen dagsverken; om dessa betalas med 29 à 30 öre per dagsverke, så är det fråga om 60,000 kronor. Men om inkomsten för staten blir 30,000 kr. eller 60,000 kr. är, efter min mening, alldeles likgiltigt; hufvudsaken är, att straffet blir hvad det är afsedt att vara.

Går man igenom fångvårdsstyrelsens berättelse, hvaraf en del relateras i Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande i anledning af herr Kronlunds motion angående fångars arbete, så finner man, att straffarbetet egentligen består uti — hvad? Jo till mycket stor del uti att göra papperspåsar, tändsticksaskar, plocka dref, tagel och krollspint m. m. sådant; med ett ord, straffarbetet har bestått i sådant arbete, som under det privata, hårda stråfvandet för uppehållet räknas för det allra lättaste och vanligen öfverlemnas åt qvinnor. Då är det tvångsarbete, som förrättas af de till sådant arbete dömda lösdrifvare, hvilka ju egentligen icke anses hafva gjort något brott, mycket hårdare. Härom läser man på sidan 37 det nämnda tillfälliga utskottets utlåtande, der fångvårdsstyrelsens svar på åtskilliga frågor af utskottet finnas anförda; och enligt denna fångvårdsstyrelsens uppgift sysselsättas de med stenhuggeri, »ett arbete, som icke blott försiggår i fria luften, utan derjemte är så pass strängt, att det verkligen motsvarar hvad man med ett tvångsarbete afser, utan att dock vara för fångarnes framtida utkomst gagnöst». Det är ur denna synpunkt fördelaktigt. Men det vore äfven fördelaktigt, om straffångarne, de verkliga förbrytarne, som blifvit dömda till hårdt straff, underkastades ett sådant arbete. Nu är det det ekonomiska, som oupphörligt kommer fram. Ser man på fångvårdsstyrelsens svarsskrivelse till Andra Kammarens tillfälliga utskott, så finner man detta på flera ställen. Fångvårdsstyrelsen säger t. ex., »att vederbörande ej sällan tvingas att vid arbetsanskaffandet mindre beakta dess uppfostrande uppgifter än dess egenskap af att utan för stora risker kunna bereda afsedd vinst.» Vidare säges i fråga om huruvida arbetet gifver full sysselsättning, att, »der uppdraget att på egen risk anskaffa arbete åt fångarne lagts å oftast obemedlade fångelseföreståndare», det är ganska naturligt, att arbetet öfver hufvud taget anses i angifna hänseende lemna mycket öfrigt att önska.

Såsom synes på sid. 39 i samma betänkande, erinrar fångvårdsstyrelsen, att den sökt sysselsätta tvångsarbetsfångar med jordbruksarbete vid Nya varfvet, men att statsrevisionen invändt, att jordbruksarbetet lemnade väl ringa inkomst. Man ser sålunda, att den ekonomiska frågan genom påtryckning från Riksdagen blifvit hufvudgrunden för ordnandet af arbetet. Man skulle eljest kunna tänka sig, att detta vore en bisak och att arbetet såsom straff — alldenstund det kallas straffarbete — skulle vara hufvudsaken.

Jag kan icke neka till att min uppfattning är den, att, då man för 40 à 50 år sedan omarbetade strafflagen för att komma ifrån de dåvarande råa straffen och bättre häfda individens frihet, man dervidlag något slog öfver, och att man gick något längre än människonaturen tillåter; följden häraf blef en öfverdrifven humanitet, af hvilken brottslingar och ligapojkar haft större fördel än »de stilla i landet», för hvilka de förra äro en ständig skräck. Och hvad hafva dessa att frukta, om de begå ett öfvervåld? Jag vill icke tala om att aftjena böter med några dagars fängelse, ty detta torde från deras synpunkt sedt, och då all känsla af skam är borta, icke vara något straff alls. Men om de skulle dömas till straffarbete, hvad hafva de då att frukta? Jo, såsom fångvårdsstyrelsen säger, består straffarbetet till stor del i krollspintredning, limning af papperspåsar, förfärdigande af tändsticksaskar och dylikt; härtill kommer naturligtvis cellstraffet såsom en skärpning. Jag tror emellertid, att följden häraf har blifvit, att här i landet individen har relativt taget en något stor plats och staten en väl liten, samt att den helsosamma respekt för staten och dess lagar, som finnes icke blott i Tyskland och Frankrike, utan äfven i England, Amerika och andra fria länder, saknas till stor del i vårt land. Ännu en sak skulle man kunna säga om straffarbetet ur synpunkten att detsamma må såsom sådant blifva effektivt, och det är frågan, om fångvården nu har tillräckliga magtmedel att tvinga den late och trotsige till ett sådant tungt men hårdande arbete. Man blifver ej öfvertygad derom, när man uti fångvårdsstyrelsens uttalande angående statsrevisorernas yttrande läser om fångvårdens relativa vanmagt vid de forna tvångsarbetsanstalterna, och sedan är ju ej lagen ändrad.

Jag har intet yrkande att göra; och af hvad jag nu sagt torde framgå, att det icke varit min mening att göra några anmärkningar mot fångvården, utan mera, om jag så får säga, mot den allmänna uppfattningen af hvad ett straffarbete bör vara. Äfven har jag velat uttala den önskan, att fångvårdsstyrelsen måtte utrustas med medel så i ett som ett annat hänseende att göra straffarbetet till ett effektivt sådant.

Herr Wieselgren: Det är bekant, att efter det några turister sistlidne år i Tyskland och Danmark besökt åtskilliga platser för fångars »friluftsbete» samt sedan i tidningspressen delgifvit vår allmänhet sina intryck derifrån, har en mycket liflig stämning hos

*Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fång-
vårds-
anstalter.*
(Forts.)

*Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fång-
vårds-
anstalter.*

(Forts.)

oss yppat sig för att i afseende å vissa jordbruksarbeten, hvilka vid dessa inrättningar förekommo, vi skulle följa exemplen från utlandet och således använda våra fångar vid dylikt arbete, äfven vi. Fångvårdsstyrelsen har såsom svar på en i berörda syfte af statsrevisorerna gjord anmälan erinrat om att detta »friluftsbete» är någonting långt ifrån nytt för vårt land, utan att dermed här drogo en suck af lättnad, då vi äntligen genomlupit det skedet i vår penitentiära utveckling. Men det är nu en gång så, att hvad som icke ligger alldeles inför ögonen på allmänheten blir lätt glömdt; nu tror man sig här hafva gjort en ny upptäckt och man föreställer sig att i detta sätt att använda fångarne för jordbruksarbete ligger en afundsvärd fördel samt ett gifvet framsteg, hvilket vi borde skynda oss att efterlikna. Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang citera ett yttrande af en ärad talare på uplandsbänken, som den senaste plenidagen här i kammaren, enligt ett tidningsurklipp jag här har, yttrade följande ord: »Vi svenskar ha alltid så brådt att följa utlandets föredömen; vi kunna, som bekant, sällan eller aldrig tänka oss, att vi sjelfva ega institutioner och förhållanden, som kunna vara bättre än de motsvarande i utlandet.»

När jag hörde honom så säga, tyckte jag just att orden voro lagda i den svenske fångvårdsmanuens mun, och att de kunde lämpligen tjena såsom motto öfver den nu förevarande frågan!

Den förste ärade talaren ansåg, att detta sätt att sysselsätta tvångsarbetsfångarne och tillgodogöra sig deras arbetskraft skulle vara synnerligen fördelaktigt icke blott i ekonomiskt, utan jemväl i moraliskt afseende. Det skulle vara sådan stor fördel att låta fångarne få utbyta arbetet inom fängelsemurarna mot arbete i Guds fria natur, der himmel och vindar, gräs och träd skulle samverka till fångarnes förbättring. Jag undrar, om herrar statsrevisorer och deras ärade ordförande ännu erinra sig den tid, då de som små gossar sutto på skolbänken och uti vår gamla bibliska historia läste om paradiset lustgård och all den härlighet, hvarpå den hade att bjuda våra första föräldrar? Fingo de icke då lära sig huruledes, allt oaktadt, det onda icke lät sig utestänga, det smög sig der in och åstadkom ett syndafall, i följd hvaraf snart paradiset glädje gick sin kos. Jag tror, att det kan vara lämpligt att vid detta tillfälle erinra sig den historien; ty hvad som kunde inträffa i paradiset lustgård, det kan nog också inträffa på de jutska hedarne i Danmark, på Tysklands mossmarker och nog äfven på de svenska mossar, hvarest våra fångar nu skulle vinna en så synnerligen god uppfostran och sedlig förbättring. Min uppfattning i detta afseende är emellertid icke beroende på hvad andra sagt; jag har sjelf gjort erfarenheter, hvilka för mig äro bestämmande. Då jag första gången kom till en af våra numera lyckligtvis afskaffade kronoarbeta-stationer, som dock var i sitt slag mycket bättre än dessa »portativa» stationer, hvarom den ärade ordföranden talade, då jag, säger jag,

första gången besökte en sådan anstalt, föreföll det mig — jag vill ärligt erkänna det — att allting der var ganska bra. Men länge dröjde det icke, förr än jag kom på andra tankar; sedan jag allt efter annat inhöstat erfarenheter från såväl befälets som från det frigifna manskapets och arbetskårens sida som äfven från ortens befolkning, derifrån man också satte sig i förbindelse med mig, kom jag till en helt annan uppfattning om förträffligheten i det nu så lofordade systemet att tillgodogöra sig fångarnes arbete i det fria. Att repliera på vindar, gröna träd och buskar och alla andra naturens behag, låter sig nog göra när det gäller poeter och skalder — hur stämningsfullt tilltala de icke känsliga sinnen; men i afseende på fångarne gå de dem vanligen alldeles spårlöst förbi. Jag skall be att i detta sammanhang få åberopa och uppläsa ett annat tidningsurklipp för att kortast möjligt framhålla hvad det är, som gemenligen brister vid de friluftstationer, der fångarnes arbetskrafter skola användas. För några dagar sedan gick nemligen igenom alla våra tidningar en notis af följande lydelse:

»**Myteri bland fångar.** New York den 20. 248 straffångar, som arbetade i bergverken vid Lausing i Kansas, hafva gjort myteri och inspärrat 15 vaktare, som de försatte i frihet, först då deras fordran på bättre kost blifvit beviljad. De dödade äfven alla de mulor, som funnos i bergverken, för att använda deras kött till föda.»

Hvilken erfarenhet ligger nu bakom detta meddelande? Att arbeta i bergverken vore väl just lämpligt för fångar och alldeles särskildt, tycker man, egnadt att tillgodogöra sig deras arbetskraft på ett för det allmänna gagnande sätt. Bristen ligger deruti, att disciplinen icke kan upprätthållas ett ögonblick längre än fångarne sjelfva äro med derom. Här är den svaga punkten, här är Achilleshälen hos detta system: så länge fångarne finna med sin fördel förenligt att lyda, så lyda de; se'n är det slut med lydnaden, bevakningen mäftar ej framtvinga den. Det är därför icke sagdt att det alltid går till myteri, såsom här var fallet; men fångarne hafva tusen medel att undandraga sig den stränga lydnad, som dock är hufvudvilkoret för att någon fördel skall kunna dragas af hela anordningen. Den föregående talaren erinrade i afseende härå, hurusom fångvårdsstyrelsen i sin förklaring öfver statsrevisorernas anmärkningar omförmäler, att, då vid en af våra äldre kronoarbetsstationer fångarne en gång blefvo misslynta, de togo sig för att under 14 dagars tid blott föra hackan mot bergväggen utan att något uträtta; och de kunde icke straffas. Nej; befälet förmådde ingenting uträtta, och om det gripit in med allvar, hade der naturligtvis uppstått myteri. När jag första gången var vid denna station, upptäckte jag åtskilligt, som måste rubriceras såsom ett temligen oblygt oskick; på min fråga till befälhafvaren, huru han kunde tillstādja något sådant, knäppte han ihop händerna och sade: »jag vet nog att det icke är rätt, men befall mig icke att afskaffa

*Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fång-
vårds-
anstalter.
(Forts.)*

Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fång-
vårds-
anstalter.

(Forts.)

det, ty det kan jag ej!» Och han kunde det icke. Alldeles omöjligt är ju att tillhandahålla en så manstark bevakning, att man dermed under alla förhållanden skulle kunna tvinga fångarne till arbete; det blefve för dyrbart för det allmänna, och man måste se till att det går rimligt i hop. Om vi så förfore, är jag öfvertygad att revisorerna skulle vara de första att deremot rigta sina anmärkningar. Man är verkligen mellan Scylla och Charybdis: lyder man revisorerna, så får man anmärkningar öfver sig, och lyder man dem icke, så får man också anmärkningar. Det är obilliga herrar dessa; men därför få de ju också finna sig uti att man ej alltid fäster det afseende vid deras anmärkningar, som de möjligen annars skulle kunna förvänta.

Revisionens ordförande trodde också, att ingenting skulle vara lättare än att inlära fångar till jordbruksarbete. Fångvårdsstyrelsen har i denna stund ett jordbruksarbete, hvilket vissa tider på året tager ganska mycken kraft i anspråk, nemligen på Svartsjö; direktören städes måste emellertid oupphörligen klaga öfver de stora svårigheter, som möta att bland de hundratal fångar, han har på anstalten, kunna finna nödiga och lämpliga krafter för jordbrukets vidmagthållande. Detta är för resten ganska naturligt. De allra flesta af fångarne äro komna från städerna och de äro icke vana vid sådant arbete; något kunna de visserligen hafva lärt men långt ifrån hvad man lär sig på landsbygden. Härpå grunda de sina särskilda kraf, och de säga icke utan sanning om jordbruksgöromålen: »dessa förstå vi icke och vi duga icke dertill». All motvillighet till trots, kunna de dock *tvingas* dertill, ty man har dem på en fast anstalt. Men huru skulle de väl kunna tvingas, om man hade dem ute i fria bygden på en plats, hvarest *de* hade magten i händerna, *om* de ville använda den? Bevakningen är ju blott en liten flock; och ehuru lagutskottets ordförande vid ett föregående tillfälle förklarar, att de, om de skulle använda sina skjutvapen, icke skulle, derest de råkade med dem göra större våld än nöden kräfde, löpa fara att blifva straffade såsom brottslingar, så våga de nog icke lita härpå. De befara, att de, om de med sina vapen skulle tvinga sig lydnad, lätt i stället för att bevaka brottslingar, sjelfva skulle blifva sådana; och hellre än att använda sina revolverar, låta de därför fångarne jemka på sina skyldigheter, ej af rädsla för fångarne, men af fruktan för lagen.

Vidare yttrade den förste talaren, att fångvårdsstyrelsen ansett detta system skola kunna ur sanitär synpunkt komma att ställa sig mycket ofördelaktigt, enär fångarne ofta äro till sin helsa mycket försvagade, och det sannolikt skulle såsom en följd deraf uppstå en för staten dyrbar sjukvård. Men jordbruksarbetena vore ju, sade han, tvärtom så helsosamma. Mycket möjligt; men de äro ju af olika slag — och huru skulle man väl bete sig om man i följd af fångarnas arbeten i blöta mossar och dylikt finge en hop af dem sjuka eller simuleradt sjukanmälda? Inga sjukhus lära finnas på dessa platser,

och ingen läkare; att i ty fall reda sig blefve nog för det stackars befälet en ytterst kinkig sak och en sak, som icke lärer så lätt kunna bagatelliseras, som den ärade talaren ansåg möjligt.

I fråga om de flyttbara barackerna vill jag nämna, att under den tid vi hade arbetsstationen på Tjurkö vände jag mig till entreprenören derstädes och anmodade honom att i de redan förefintliga, honom tillhöriga barackerna anordna nattceller för att man derigenom måtte få ett slut på det ohyggligt lastbara lif, som egde rum i logementerna och som gick utöfver allt hvad man i den vägen kunde föreställa sig. Svaret blef: »det låter sig icke göra; affären kan icke bära det.» Här är ej fråga om att endast åstadkomma »lätt flyttbara baracker», utan att åstadkomma sådana baracker, som äro försedda med nattceller; men sådana torde icke vara så lätta att flytta. Måhända säger talaren: »de behöfvas i grunden icke, vi bry oss icke om dem.» Han ser saken som motiönären: fångarne arbeta så flinkt om dagen, att de sofva godt under natten; och då de sofva, synda de icke. Jag tror att fångvården har en helt annan erfarenhet af de gemensamma nattlogementernas vanor och en erfarenhet, som fullständigt vederlägger denna uppfattning. Om det lastbara lif, som å sådana logementer förekommer, skall kunna hindras, måste man se till att fångarne om nätterna icke hafva någon gemenskap med hvarandra; och det målet vinnes endast genom nattcellsystemet. Vi hafva i dess användning hunnit längre än andra länder; ty hos oss finnes numera icke något gemensamt nattlogement. Alla gemensamhetsfångar i Sveriges land, de manliga såväl som de qvinliga, hafva sina särskilda nattceller. Också anses i dessa stycken Sverige af det öfriga Europa såsom ett föregångsland, och man längtar med skäl att komma till samma ståndpunkt som vi.

Nu säger den ärade ordföranden, att hvad fångvårdsstyrelsen i sin förklaring mot revisionens anmärkning anfört saknar värde, därför att vi från Danmark och Tyskland hafva exempel på motsatsen; *der* går det förträffligt, och då bör det kunna gå förträffligt också här. I anledning af detta hans påstående ber jag att få göra några små anmärkningar, lemna några små illustrationer.

Först ber jag då att få erinra om att kriteriet på dugligheten af ett fångvårdssystem ligger i återfallssiffrorna; äro dessa stora, så är systemet dåligt. I den mån återfallssiffrorna deremot äro lägre, i samma mån kan systemet vinna förtroende. I Sverige äro återfallssiffrorna under senaste tio åren 28—35 %. 35 % är en siffra, som är alldeles enastående, den är för utställningsåret. Hvad inflytande utställningen utöfvade på brottsligheten i landet, vet jag icke att säga, men ett faktum är, att utställningsåret visar en högre återfallssiffra än något år förut. Sveriges återfallssiffror hålla sig i medeltal för den senaste 10 års-perioden vid 32,1. I Danmark, der man följer ett annat fångvårdssystem än vårt, uppgör man ock fångvårdsstatistiken något olika. Vårt är numera företrädesvis cell-

*Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fång-
vårds-
anstalter.*

(Forts.)

Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fång
vårds-
anstalter.

(Forts.)

system; de gemensamhetsfångar, vi hafva qvar, sådana som äro dömda till öfver 4 års straffarbete, utgöra ett försvinnande fåtal, och vår återfallsstatistik innesluter både cell- och gemensamhetsfångar. I Danmark tillämpas ett från Irland hemtadt penitentiär-system, det s. k. progressiva, utgörande en sammansättning af cell- och gemensamhetsfångelse, der man börjar med det värsta straffet, sittandet i cell, och sedan successivt öfvergår till klasser med allt större och större frihet, slutande med vilkorlig frigifning eller fullkomlig frihet. Den danska statistiken erbjuder ett ganska stort intresse, därför att man här finner en särskild återfallsstatistik för gemensamhets- och en särskild för cellfångar. Från Horsens straffångelse äro de nästan jemt stigande återfallssiffrorna, under åren 1891—1898 för gemensamhetsfångarne från 42,39 % till 45,69 %, och för cellfångarne från 36,61 till 38,52 %. Från straffängelset i Vridslöselille visa siffrorna: för gemensamhetsfångarne från 44,90 till 47,26 % och för cellfångarne från 33,45 till 34,66 %.

Medelsiffran för de från året 1894/1895 frigifne och före 1 april 1898 tillbakafallne cell- och gemensamhetsfångarne i Horsens var 42,22 eller, jemfördt med medeltalet för vår tioårsperiod 1890—99, något mer än 10 % större än i Sverige. Återfallne bland Vridslöselille-fångarne utgöra 1859—99 nära 35 %. Under sådana förhållanden måste man väl ha rättighet att säga, att Danmark icke på det penitentiära området kan uppställas såsom ett föredöme för Sverige, utan att vi snarare kunna vara ett föredöme för danskarne, då vi ju genom tillämpningen af vårt cellsystem hunnit så mycket längre, än de hafva gjort genom tillämpningen af sitt progressiva system. Jag hoppas, att ingen skall bestrida rättigheten af denna min slutledning.

Hvad nu särskildt beträffar de så mycket omtalade försöken med fångar från Horsens såsom friluftsarbetare på de jutska hedarne, så äro de af allt för nytt datum, för att man egentligen skall redan nu kunna veta något om deras resultat, deras moraliska inflytande på fångarne.

Först 5 à 6 år efter det fångarne blifvit frigifna, kan man väl säga, hvilken verkan dessa försök hafva haft; och de må ju påräkna sin del af erkännande, derest det kan visas, att återfallen varit inga eller få. Men derom veta vi, som sagdt, ännu intet; och vi måste därför hålla oss till hvad som redan är faktiskt, nemligen, att återfallssiffran bland fångarne från Horsens är 38—45,69 % emot 28—35 % här i Sverige.

Återstå alltså förhållandena i Tyskland.

Uti ett klassiskt verk, som utgifvits af tvenne tyska kriminalister med mycket berömda namn inom den juridiska världen, von Holtzendorff och von Jagemann, »Handbuch des Gefängniswesens», omtalas det faktum, att i Preussen under året 1884/1885 utaf de nykomna tukthusfångarne 82 män på 100 och 80 kvinnor på 100 redan förut voro bestraffade för förbrytelser eller förseelser; och i detta för-

hållande finner redogörelsens författare, von Liszt, för äfven »den mest hårdnackade optimist» ett intyg på »den trängande nödvändigheten» utaf en allt vidare genomförd grundlig omgestaltning af det system, som der tillämpas.

Dessa siffror förskrefvo sig emellertid från år 1884/1885; det är ju en fruktansvärd procent återfall: 82 män på 100 och 80 qvinnor på 100; kanske det dock sedermera blifvit bättre?

Men, mina herrar, de tyska staterna, specielt Preussen, dragas med stora förbrytaresiffror. År 1898 funnos i Preussens 38 straffanstalter 20,703 män och 3,164 qvinnor samt i dess s. k. Gefängnisse 42,693 män och 8,966 qvinnor, således en fångpersonal på 75,526 personer, hvarjemte funnos mer än 18,000 tvångsarbetsfångar. Bland straffångarne har under de senaste åren återfallssiffran i Preussen stält sig icke såsom året 1884/1885 vid 82 för män och 80 för qvinnor, utan den har i fråga om männen stigit allt vidare, nemligen till mer än 87 % — noga räknadt 87,33 % — hvaremot för qvinnorna återfallssiffran nu sjunkit till nära 76 %.

Sådana äro förhållandena i det land, som man här vill att vi skola uppställa såsom vårt föredöme. Der råder stor brist på utrymme i fängelserna, hvilka till en ytterst ringa del äro utrustade med celler. Det är nemligen icke mer än 29 % af fångarne i straffanstalterna och 49 % i de s. k. Gefängnisse, för hvilka cellutrymme finnes. Alla de öfriga fångarne måste inrymmas i gemensamhet.

Då man nu icke kan kasta in en så farlig konkurrens på den industriella marknaden, som man skulle göra genom att för alla dessa tusental anordna industrielt arbete i fängelserna, så har man för att på något sätt kunna reda sig med dessa fruktansvärda fångmassor måst anlita jemväl de jordbruksarbeten, som man nu vill hafva införda för fångar äfven i Sverige. Men långt ifrån att, som den ärade statsrevisionens ordförande antog, detta förfarande skulle i moraliskt afseende förbättra förhållandet inom deras fångvård, så hafva förhållandena under de senare åren i stället försämrats, i det att, såsom herrarne nyss hörde, antalet af deras manliga recidivister stigit från 82 % ända till 87,33 %. Jag vågar säga, att man väl måste djupt beklaga dessa förhållanden; men icke bör man försöka att efterlikna dem.

Hvad är det då, som gör att återfallen blifva så många? Jo, mina herrar, vi hafva mycket lätt att på grund af vår egen erfarenhet från 1820 och 1830-talen samt början af 1840-talet skaffa oss svar på den frågan. Då hade vi nemligen här i Sverige en ständig cirkulation emellan tvångsarbete och straffarbete; när fångarne slutade med sitt straffarbete, öfvergingo de till tvångsarbete och tvärtom. Men under denna tid uppgingo våra recidivistsiffror från 62 till 85 %, ja, ett år ända till 97 %. I och med detsamma som cellsystemet infördes och i den mån som detsamma allt mera utvecklades, har deremot recidivistsiffran hos oss på det lyckligaste sätt sjunkit.

*Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fång-
vårds-
anstalter.
(Forts.)*

Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fång-
vårds-
anstalter.

(Forts.)

Den ärade talaren på jönköpingsbanken talade om det inkomstbringande arbetet i fängelserna och höll före, att det var olämpligt att lägga för mycken vikt vid att åstadkomma så stor inkomst på fångarbetet. Ja, mina herrar, vi hafva också i detta fall gamla erfarenheter att tillgå, ty när år 1827 den främste i raden af fångvårdscheferna här i Sverige mottog sitt embete, gjorde han det under intryck utaf den »upptäckt», som man då trodde sig hafva gjort i England, och hvilken spred sig till andra länder derifrån, den upptäckten nemligen, att »den egentliga korrektionshemligheten» skulle vara *arbete*. Och han gick med friskt mod till verket och åstadkom verkligen det oerhörda, att vår dåvarande största fånganstalt, som dittills alltid laborerat med förluster, kunde uppvisa vinst. På hvad sätt kunde detta ske? Jo, derigenom att han anordnade fängelserna till fullkomliga fabriker. Det var ett sträfsamt arbete, men det gick ganska bra, och ett år uppgick öfverskottet för ett af fängelserna till mer än 29,000 riksdaler. Det var ingen småsak på den tiden. Men icke för ty slungade en gång år 1829 Erik Gustaf Geijer i presteståndet ut sina sedermera aldrig glömda domsord öfver detta system, under hvars tillämpning fångnumerären i riket hade ökat med 150 %, samtidigt med det folkmängden ökats med blott omkring 14 %. Korrektionssystemet i landet, förklarade Geijer, hade »blifvit etableradt efter en princip, som närde brottet och befordrade brottsligheten». Tio år senare kunde han härtill lägga några andra ord, som ingen människa i riket vågade säga emot, det var, att »namnet korrektionist inom få år hade blifvit en förskräckelse för hela landet». Det var verkligen sanning, och anledningen härtill låg deruti, att man grundligt misstagit sig om den fångpsykologi, om hvilken redan då så mycket talats. Långt ifrån att arbetet, det sträfsamma, det ihärdiga, det nyttiga arbetet hade ett så omgestaltande inflytande på fångarne som man trott, visade sig tvärtom, att de blefvo värre och värre. Och huru kunde detta ske? Helt enkelt därför, mina herrar, att de, som oftast återfallit, vanligen voro de mest drifna i de arbeten, som voro inom fängelserna brukliga, och de kommo därför att i arbetsdriften derinom intaga en mycket framstående ställning. Som de derjemte ofta nog voro de mest energiska, så blefvo de bland sina kamrater fullkomliga sjelfherskare, och deras dåliga och ondskefulla inflytande genomträngde allt mera hela den stora hop, hvilken så att säga sorterade under dem och som i så hög grad kände sig beroende af dem. Men i spetsen för dessa alla fingo de ock en magtställning mot bevakning och befäl. På så sätt blef det, utan att från administrationens sida någonting deremot kunde göras, just dessa uslaste och mest förderfvade, som togo ledningen i alla fängelserna, hvilka ock voro öfverfyllda. Under denna tid hade vi således här precis samma förhållanden som de, hvilka för närvarande råda i Tyskland. Våra korrektionister eller tvångsarbetare och våra straffångar lefde i en ständig kretsgång mellan de olika benämnda anstalterna; och enda möjligheten att

åstadkomma en ändring i detta olyckliga förhållande var, att man gjorde ändringen från början, d. v. s. att man förpassade arbetet från den dominerande plats, som det på nämnda sätt under origtiga förväntningar hade fått, och i stället sökte genomföra ensamhets-systemet. Man hade lärt sig inse, att det var helt andra inflytelser, som behöfdes, för att man skulle kunna åstadkomma den förbättring ibland fångpersonalen, som man önskade att vinna; icke i de stora arbetssalarne, men i cellen, der möjligheterna för arbetsdriften voro begränsade, sökte man dädanefter vinna målet.

Nu är det ju alldeles klart, att med så korta strafftider, som i ofantligt många fall ådömas våra fångar, det blir alldeles omöjligt undvika att anlita detta lättare arbete, som den ärade talaren på jönköpingsbanken klandrat. När man får in fångar på ett par månader eller något mera, så torde man svårligen kunna under så kort tid lära dem något nytt arbete; det finnes då ingen annan utväg än att lemna dem ett arbete, som de kunna utan någon egentlig svårighet utföra och som gifver dem ett slags sysselsättning, om det än visst icke har någon betydelse ifrån synpunkten af fångarnes individuella utveckling eller rigtande med någon slags arbets-skicklighet. Och, som sagdt, så länge vi hafva denna mängd af små korta strafftider, kunna vi icke komma ifrån dessa arbetslag. Såsom en egendomlighet, vill jag gent emot den ärade talarens på jönköpingsbanken anmärkning, att, då en person blifvit ådömd straffarbete, honom bör föreläggas ett arbete, som väl har sin nytta med sig, men också ett arbete af den beskaffenhet, att det käns som ett straff, här påpeka, att för en stor mängd af fångarne icke finnes något värre straffarbete än just det der att sprita fjäder, reda dref eller klistra pappersspåsar. Detta är ju också lätt att förstå. Ty hvarje fånge med någon intelligens måste känna det påkostande att blifva sysselsatt med sådant slött arbete. Häri har han naturligtvis rätt; och generelt taget, är detta arbete icke i god öfverensstämmelse med en väl ordnad fångvårds kraf. Men uti två afseenden har det dock sitt laga försvar, dels uti det jag nyss nämnde, och dels deruti, att dylikt fångarbete icke kan gifva de fria arbetarne anledning att klaga öfver illojal konkurrens. Finge de fria arbetarne bestämma fångarbetet, skulle de helt visst icke tillåta, att annat arbete utfördes i fångelserna än arbeten af ofvannämnda slag.

Med hvad jag nu tillätit mig att yttra hoppas jag hafva gjort klart, att de åberopade exemplen från Tyskland och Danmark för våra förhållanden icke kunna tillerkännas någon vägledande betydelse. Derjemte vill jag påpeka, att den arbetsorganisation, som för närvarande i läns- och kronocellfångelserna består, omöjliggör hvarje tillfredsställande anordning af fångelsearbetet. Men detta, som verkliga mycket är att beklaga, kan icke skrivas på fångvårdsstyrelsens konto, ty det beror på förhållanden, hvilka äro åstadkomna genom Kongl. Maj:ts och Riksdagens gemensamma beslut. Det skall blifva mig den käraste stund, när dessa beslut komma att

Angående anordnandet af fångarnes arbeten vid rikets fångvårdsanstalter.

(Forts.)

*Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fång-
vårds-
anstalter.*

(Forts.)

ändras. Att det sedermera icke behöfver blifva som det nu är, det vågar jag påstå: ty, huru det än kan vara bestäldt med straff-tider och fångarnes arbetskrafter, kan då åtminstone ett mycket bättre resultat vinnas genom en ändamålsenlig anordning utaf dessa arbetskrafter, än hvad nu är möjligt. Allt beror på om en annan organisation komme till stånd.

Herr Ehrenborg: Naturligtvis är det mycket svårt för mig att uppträda gent emot den föregående ärade talaren, hvilken sitter inne med så mycken sakkunskap på detta område. Men som jag tillhör de, som han sade, obilliga herrarne uti statsrevisionen, ber jag dock att få yttra några ord i denna fråga.

Jag får naturligtvis räkna mig till dem, som på grund af känslöstämning gått med på denna sak. Jag kan icke räkna mig till de så kallade turisterna, som den föregående ärade talaren omnämnde, ty jag har icke sett förhållandena på platsen; men deremot har jag i tidskrifter och i pressen mycket läst om denna sak, hvilken tilltalat mig alldeles ofantligt.

Något stöd för den åsigt, som statsrevisionen uttalat, torde väl ändock vara att hemta ifrån det håll, som den föregående ärade talaren velat alldeles undertrycka. Jag skall därför be att med några få ord få återgifva, hvad fängelseinspektören i Danmark yttrat angående de vid Horsens anställda försöken. Han framhåller på det allra bestämdaste, att denna anordning af fångarbetet — hedeplanteringen vid Gedhus — hade de allra gynsammaste resultat på fångarne, både i moraliskt och fysiskt hänseende, under det att å ena sidan gemensamhetsarbetet inom fångelset på fångarne nästan alltid verkade demoraliserande, och å andra sidan ett långvarigt cellstraff hade en både andligen och kroppsligen förlöande inverkan på fångarne. Det är ju ett ganska kraftigt uttalande, detta. Tager man nu litet närmare reda på, huru dessa försöksarbeten äro organiserade, så måste man få en helt annan uppfattning om dem, än den föregående talaren uttalade, och inse, att det här är fråga om något helt annat än vår så mycket fördömda krono-arbetskår. Man har ju ock utomlands i de flesta länder slagit in på denna väg, såsom på flera ställen i Tyskland, Österrike-Üngern, Schweiz, Frankrike och England; särskildt har man i Preussen anordnat sådanahär kolonier, och slutligen har man nu äfven i Danmark en sådan: I Danmark har man nemligen under de tre senaste åren från tukthuset i Horsens utsändt en kontingent af straffångar, bestående af 15 å 20 fångar, på arbete i det fria.

Nu har den föregående ärade talaren sagt, att man icke skall repliera på arbete i det fria. Jag vill återigen påstå, att om man i moraliskt hänseende vill lyfta fångarne, arbete i det fria, och då särskildt jordbruksarbete, dertill bör vara mycket lämpligt. Vi hafva ju så många mosskomplexer i vårt land, och särskildt hafva vi ju vårt framtidsland, Norrland, som nu till stor del ligger uppodladt.

Vore det inte då lämpligt, att man tillgodogjorde sig fångarnes arbetskraft, som nu blifver alldeles bortspild på ett föga inkomstbringande arbete, samt anordnade flyttande kolonier af fångar för utförande af jordbruksarbete? Jag tror icke, att faran af att få dem ut på landsbygden skulle vara så förfärligt stor. Man har ju till exempel i Hannover uppodlat ofantliga vidder genom dylika flyttande kolonier, som man fört ut på mossmarkerna, der fångarne kunnat arbeta långt ifrån bebyggda orter. Vi äro ju också i Sverige lyckliga eller kanske snarare olyckliga nog att i Norrland och kanske äfven i mellersta Sverige hafva vidsträckta obebodda trakter.

*Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fång-
vårds-
anstalter.*

(Forts.)

Det säges nu, att dylika anordningar skulle kosta så mycket, att den ekonomiska sidan skulle omöjliggöra dylika företag. Deremot vill jag påstå, att, äfven om några nybyggnader skulle behöfva uppföras för dessa flyttande kolonier, sådana dock kunde anordnas för en ganska liten kostnad, men derjemte vill jag påpeka, att det på ofantligt många ställen i vårt land redan finnes byggnader, som staten i detta fall kunde använda.

Se vi nu efter, huru statsutskottet behandlat denna fråga, så finna herrarne, att utskottet helt enkelt undanskjutit densamma och replierat på, att den skulle blifva behandlad i följd af herr Kronlunds motion i Andra Kammaren. När man nu emellertid vet, att Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 afstyrkt denna motion, så vet man också med ganska stor säkerhet, att frågan icke kommer under behandling i denna kammare.

För oss i statsrevisionen har det naturligtvis derfor varit af stor vikt, att denna debatt i dag kommit till stånd, så att frågan på så sätt hålles vid lif. Min bestämda öfvertygelse är nemligen, att denna fråga många gånger kommer att falla, men att den kommer att tagas upp igen, och att en strömning antagligen kommer att göra sig gällande till förmån för en dylik anordning, trots hvad herr generaldirektören för fångvårdsstyrelsen här behagat anföra emot gemensambetsfångelser i allmänhet. Jag medgifver, att det visserligen finnes mycket att klandra hos detta system, men är ett gemensambetsfångelse anordnad ut i dylika kolonier, der en fånge dagligen under en 10 timmars tid har strängt arbete ute i det fria, så vågar jag påstå, att hans lust att göra ofog blir ganska begränsad.

Med hvad jag nu haft äran anföra har jag velat fritaga statsrevisorerna från beskyllningen att hafva uttalat ett för vidt gående önskningsmål. För oss skulle det naturligtvis hafva varit mycket angenämt, om fångvårdsstyrelsen hade tagit frågan under närmare ompröfning och icke stält sig fullt så afvisande mot densamma, som nu skett, ty vi kunna naturligtvis förstå, att, då vi hafva fångvårdsstyrelsen emot oss, det dröjer ofantligt mycket längre, innan vi kunna komma till önskad resultat, än om vi hade generaldirektören med oss, och jag vädjar därför till honom, om han icke skulle

Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fång-
vårds-
anstalter.

(Forts.)

vilja taga denna fråga under verklig ompröfning, just på grund deraf, att i vårt land finnes en stark strömning för denna sak.

Herr Wieselgren: Då den siste ärade talaren åberopat sig på ett uttalande af en uppsyningsman vid Gedhus' plantering på den jutska heden, skall jag be att få anföra en annan auktoritet, hvilken väl torde hafva något större betydelse än denne uppsyningsman. Jag tror, att man skall erkänna det, då jag nämner hans namn; det är juris doktor Krohne, för närvarande chef för den preussiska fångvården. I sitt präktiga arbete »Lehrbuch der Gefängnisskunde», der han beträffande metoden att öfverlåta fångar för arbete åt privata arbetsgifvare förklarar, att öfver dylika aftal ligger »en osedlig pregel af menniskohandel», yttrar han beträffande jordbruksarbeten för fångarne, att de äro önskliga, för så vidt därför bestämda marker ligga i omedelbar anslutning till fängelset, afstängda från beröring med den yttre trafiken och afsedda för en verksamhet af blott måttligt omfång. Att sysselsätta fångar utom fängelset och dess inhägnade omgifningar anser han vara mycket betänkligt, ehuru i tyska riks-strafflagen detta tillåtes; på den ovilkorliga underkastelsen under statens rättsordning finner han härigenom göras intrång, emedan dessa arbeten hindra fängelsedisciplinens genomförda tillämpning och rent af uppfordra fångarne till hemliga eller våldsamma rymningsförsök. Straffets uppfostrande ändamål kan med dem icke förenas, enär de befordra ett obehindradt umgänge mellan fångarne och dermed jemväl gifva dem tillfälle att ömsesidigt förderfva hvarandra. Han erinrar ock, att riksstrafflagen sjelf är medveten om den fara, för hvilken sjelfva frihetsstraffsystemets väsen af detta slags arbete hotas: den bestämmer nemligen såsom vilkor för detsamma, att de fångar, som sålunda utlegas, måste hållas skilda från fria arbetare. Men han tillägger, att detta vilkor under vanliga förhållanden alldeles icke eller blott genom ett ovanligt uppjudande af försigtighetsmått och öfvervakande krafter är möjligt att strängt genomföra. Såsom nödhjelp i tider af öfversvämmande fångsiffror erkänner han dock ett berättigande för ifrågavarande arbeten, men, säger han, om man, såsom nu yrkas, vill återinföra dem som en hufvudarbetsgrupp, så är detta detsamma som att sätta fängelseväsendets ändamålsenliga utbildning på spel. Och hans motiv för denna mening framlyser tydligt nog i det omdöme, hvilket han eignar tvångsarbetarnes användning vid odlingsarbeten å landet: om ett *system*, säger han, vid verkställandet af detta (i Tyskland såsom följdstraff ådömda) tvångsarbete är än mindre tal än i fråga om hufvudstraffen; »allt är här godtycke, som efter omständigheterna vacklar emellan nästan komisk gemytlighet och rå misshandel».

Hade den ärade talaren velat omtala litet utaf hvad ifrån de danska förhållanden omförmåles, så hade han kunnat gifva oss ett mycket godt bevis för rigtigheten af doktor Krohnes omdöme i fråga

om den der »nästan komiska gemytligheten». Ty, mine herrar, det är väl ändå något komiskt uti skildringen af ett straffarbete, som visar oss desse straff-fångar såsom vänliga barn gå omkring på heden och gräva små gropar, i hvilka de sedan lägga några frön; när det regnar, få de gå in och blossa på sina tobakspipor; då de arbetat litet mer än vanligt, få de särskild belöning; när de en gång hållit sig stilla, då de på återresan måst sitta och vänta uti en jernvägsvagn, anses detta så vackert, att de bjudas på kaffe. Detta allt är ju så tilltalande, så älskligt ifrån den frie arbetarens synpunkt; men när det skall identifieras med straffarbete, så ter det sig väl ändå såsom »en nästan komisk gemytlighet».

*Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fång-
vårds-
anstalter.*

(Forts.)

Hvad beträffar den danske uppsyningsmannens påstående, att längre cellstraff skulle verka förslöande på fångarne, så ber jag att emot denna auktoritet få sätta fångvårdsstyrelsens här i Sverige. Till den senaste fångvårdskongressen i Brüssel lemnades jemte en hel del andra upplysningar om fångvårdsförhållandena i vårt land en tabell, som behandlar 118 fångars helsoskiften, samtliga 118 sådana, som suttit i cell under längre strafftider. Siffrorna ådagalägga, att af dessa 118 fångar under celltiden 76 ökat sin kroppsvigt och 11 bibehållit den oförändrad, hvaremot 31, af hvilka 6 under strafftiden afidit, minskat i vigt. Utaf 112 fångar voro vid strafftidens slut 110 vid *godt* helsoskick; cellstraffets inverkan på ifrågavarande fångars helstillstånd hade för 100 visat sig vara godt, hade i 9 fall vållat »öfvergående oro», i 1 fall melankoli och i 2 fall kronisk magkatarr. När man derjemte vet, att, såsom utaf fångvårdsstyrelsens officiella siffror framgår, dödsprocenten i fångelserna är lägre, än hvad den är för hela svenska folket i gemen, så torde man icke med fog på grund af de hygieniska förhållandena bland fångpersonalen hafva anledning att förorda sådana åtgärder som de, hvilka här blifvit föreslagna.

Men en annan fråga är ju, huruvida man bör betrakta hela denna sak som en fångvårdsfråga. Vill man betrakta den som en allmän patriotisk angelägenhet, afseende torrläggning af mossar och verkställande af andra odlingsföretag, hvilka ej på annat sätt än genom användande af fångars arbetskraft kunna komma till stånd, då är det ju en helt annan sak. Då är jag ej alls kompetent att yttra mig i denna fråga. Då bör fångvårdsstyrelsen heller icke sortera under justitiedepartementet, utan under jordbruksdepartementet; då bör fångvårdsstyrelsen blifva en byrå i landtbruksstyrelsen. Men under sådana förhållanden äro ej vi, som nu sköta fångvården, lämpliga att vidare fullfölja dess sträfvan.

Nu säger man: »det kan ej vara så farligt att föra dessa fångar ut på landet; de skulle ovilkorligen deraf blifva förbättrade — och hvarför skulle de ej blifva det?» Den stora faran för dessa fångars moraliska tillstånd ligger i det landliga *gemensamhets*-arbetet; det består deri, att de blifva så goda vänner och bekanta med hvarandra, att de sedan ej lätt kunna bryta sig ur denna bekant-

*Angående
anordnandet
af fångarnes
arbeten vid
rikets fång-
vårds-
anstalter.*

(Forts.)

skap, äfven om de aldrig så gerna skulle vilja det. Deri ligger den förfärliga faran i gemensamhetssystemet; det verkar till förtäring och skada långt efter fångens frigifning, under det att cellsystemet icke medför de vådor, hvilka uppväxa ur de bekantskaper, som knytas i fängelset.

Jag skall be att få meddela några ord ur ett bref, som jag fick för några år sedan af en frigifven fånge. Dessförinnan erinrar jag om, att bekantskaper mellan fångar efter deras frigifning verkar på två sätt. Det ena sättet är, att fångar med svag karakter ömsesidigt förderfva hvarandra; det andra, att en dålig fånge kedjar sig fast vid en, som verkligen vill börja ett bättre lif, och på så sätt drar honom åter ned i förderfvet. Detta bref belyser det förre sättet. Det är skrifvet af en ung man, som tagit studentexamen och som således hade större bildning än sina medfångar. Han skrifver, att han i fängelset gjort bekantskap med en viss annan fånge. »Denna bekantskap», säger han, »stadfästes icke förr än på min frigifningsdag, då Y., som lemnat fängelset omkring 14 dagar före min afgång, mötte mig vid min ankomst till Stockholm. Minnet af det framfarna, som gjorde oss likställda inför hvarandra, jemte den sorliga belägenhet, hvori vi båda befunno oss, förvandlade hastigt vår bekantskap till en förtrolig vänskap, som växte genom ett dagligt umgänge. Sysslolösheten blef oss odräglig, och för att »döda tiden» valde vi blott allt för gerna de förströelser, som alltid i sådant fall ligga så nära till hands, dryckenskapen. Då näringsbekymmer härigenom uppstodo, halkade vi omsider åter in på brottets bana. Hvem af oss bär den egentliga skulden härtill? Jag kan icke säga det. Men jag törs försäkra, att jag icke å nyo blifvit brottsling, om jag saknat Y:s sällskap, ty om jag också icke af honom direkt förleddes till brottet, så är det ett gifvet faktum i hans delaktighet, att jag icke af honom förhindrades derifrån. Och utan att vara allt för rask i mina slutsatser, vågar jag äfven påstå, att ett ganska stort ansvar för vårt återfall ligger hos den eller dem, som tillstodde vår konfrontering i fängelset.»

På det andra sättet, hvarpå fångars bekantskap verkar, finnas oändligt många bevis; men jag vill inskränka mig till att anföra endast ett par. De skola visa, hvarför det gemensamma fångarbetets undanträngande är en verklig hjertefråga för mig, en fråga, på hvilken jag anser vårt fångvårdsystems väl eller ve bero. Om jag kunde känna mig öfvertygad, att de ärade herrar, som så vackert talat för fångars gemensamma friluftsarbete, hade rätt i sin uppfattning, skulle de ej behöfva be mig — jag skulle vara den ifrigaste att arbeta på realiserandet af deras önskningsmål. Men det är så långt ifrån, att detta är förhållandet, att min öfvertygelse tvärtom går i rakt motsatt riktning. Eller bevisa ej de fall, som jag nu tillåter mig relatera, hvad gemensamhet mellan fångar betyder? En fånge släpptes ut från ett af våra fängelser. Han hade under fängelsetiden uppfört sig synnerligen väl, hade gjort sig myc-

ket omtyckt af fängelsets befäl och hade derjemte utomstående, som intresserade sig för honom. Man skaffade honom plats som kassör hos en byggmästare, och denna sin plats skötte han väl. En lördagskväll, då veckoaflöningen skulle utbetalas, kom en af arbetarne till hans pulpet och skulle taga emot sin aflöning. Då hör kassören, hur denne arbetare säger till honom: »god dag, du». Det var en hans för detta medfånge. Då visste han sitt öde. Han satt qvar, skötte sina utbetalningar, gjorde skriftligen reda för sig, läste sin pulpet och lemnade nycklarna till arbetsgifvaren. Nästa morgon satte han sig på en ångbåt, som gick utefter kusten, steg i i land i en stad, der han gick upp i ett hus och stal en öfverrock. Med denna i hand angaf han sig sedan sjelf hos polisen för stöld. Det befans vara riktigt, och han blef häktad. Det fans efter hans öfvertygelse ingen möjlighet för honom att fortsätta sitt ärliga lif, sedan han blifvit ingenkänd af kamraten. Och hvarför? Jo, derför att han visste, att denne kamrat skulle »suga» honom, så länge i hans förmåga stod, och när han blifvit utsugen, då vore han tvungen att stjäla. Det kunde han derför göra lika godt först som sist. En annan fånge kom för några dagar sedan till mig och berättade, att han hade haft plats på ett stort arbetsföretag här i staden och der uppfört sig väl. En dag, då han kom ut från sitt arbete, stod en flock af för detta fångar, hans förna kamrater, utanför porten. De sade till honom: »du har god arbetsförtjenst, du måste bjuda!». Han gick ifrån arbete och allt. Äfven han visste genast, att dessa kamrater skulle taga hvarenda skilling ifrån honom under hotelse att eljest röja, hvem han vore. Efter en tid var också han i fångelse ingen.

Angående anordnandet af fångarnes arbeten vid rikets fångvårdsanstalter.
(Forts.)

Tron I verkligen, mine herrar, att man skulle kunna till gemensamt arbete sammanföra en flock fångar och låta dem lefva dag och natt tillsammans ute på hedar, vägar, mossar, utan att ut-sätta dem just för dessa påföljder?

Det är enligt min öfvertygelse alldeles *omöjligt*.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande paragraf hemställt.

§ 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Herr Petterson, Fredrik Emil: Herr grefve och talman! Mine herrar! Då ovanligt nog revisorernas berättelse tyckes föranleda lång diskussion, skall åtminstone jag ej länge sysselsätta mig vid denna punkt. Jag skall endast be att få yttra några ord angående det svar, som af arméförvaltningens civila departement afgifvits öfver

Angående täckande af brister å vissa fasta anslag.

*Angående
täckande af
brister å
vissa fasta
anslag.*

(Forts.)

revisorernas anmärkning. Som herrarne behagade finna, så rör denna punkt öfverskridandet af tre fasta anslag samt bristernas täckande genom omföring från allmänna besparingar, utan att tillstånd till dessa omföringar blifvit af Kongl. Maj:t inhemtadt. Att öfverskrida ett fast anslag är alltid en allvarlig sak, ehuru jag erkänner, att det finnes ganska talande skäl för öfverskridandet i två af dessa fall. Men deremot kan jag alls icke gilla, att arméförvaltningens civila departement försöker bagatellisera bort hela denna sak genom sitt uttalande i sitt svar å revisionsanmärkningen, att en allt för ängslig försigtighet att undgå extra utgiftsanslagets öfverskridande kan anses mindre behöflig. Det är en ganska egendomlig sats, som sålunda proklameras af en central förvaltningsmyndighet. Ej heller kan jag gå in på det korrektiv, som arméförvaltningens civila departement säger sig för framtiden vilja använda för undvikande af sådant öfverskridande, nemligen att vid årets slut genom öfverföring från den aldrig sinande källan: allmänna besparingar jemna ut de olika anslagstitlarnes summor. Detta räkenskapsätt, att vid årsskiftet flytta om från det ena anslaget till det andra, så att, om man tagit för mycket på ett håll, man täcker bristen från ett annat, detta räkenskapsätt, säger jag, har alltför mycket tycke af det gamla ordspråket att taga, der det fins, och lägga, der det fattas. Jag vet nog, att detta system användes, kanske alltför ofta.

Men denna sak har en vida allvarligare sida. Den berör nemligen hela arméförvaltningens räkenskapsväsen, detta räkenskapsväsen, för hvars förenkling såväl statsrevisorer som Riksdag och myndigheter uttalat sig, dock hittills utan att fullständigt resultat vunnits. Jag vill endast gå tillbaka till 1896 års revisorers berättelse. Dessa revisorer »framhålla vigten af att bryta med det nu använda förskottssystemet, att så vidt möjligt undvika omföringar från ett anslag till ett annat samt att i arméförvaltningens hufvudbok upplägges särskildt konto för hvarje truppförband». Vid den Riksdag, som hade att uttala sig öfver revisorernas berättelse, framhölls, att Kongl. Maj:t hade fäst sin uppmärksamhet vid saken, och genom tillkallade personer förelåg under utarbetande förslag till omfattande förändringar i arméförvaltningens organisation, i syfte att förenkla dess räkenskaper och decentralisera hela förvaltningen samt dessutom framlägga formulär till ny hufvudbok. Med detta lät Riksdagen sig då nöja. När år 1898 resultatet af denna utredning framlades, förklarade emellertid Kongl. Maj:t, beträffande räkenskapsväsendet, att förslaget till ny hufvudbok jemte de räkenskapsformulär, som deraf härledde sig, ännu icke vore i det skick, att det kunde för Riksdagen framläggas. Så stod frågan då, och så står frågan den dag i dag är. Det är ett räkenskapsväsen, i hvilket i allt för hög grad ingå förskottskonton och deraf följande omföringar, hvilket gör arbetet till den grad tungt och ansträngande, att det har svårt att följa med den utveckling, som af förhållandena kräfves. Men denna utredning rörande räkenskapsväsendet, hvilken ej var färdig

år 1898, huru, kan man fråga, har det gått med den? Jo, den person inom arméförvaltningen, som, efter hvad jag hört uppgifvas, under hand fick i uppdrag att verkställa denna utredning, fullföljde detta sitt uppdrag. Men när hans betänkande öfverlemnades till myndigheterna för yttrande, kom det bland annat till statskontoret, och statskontoret, som ju alltid gifver både rediga, klara och omfattande utredningar öfver ärenden, som underståts dess pröfning, nedgjorde detta förslag så grundligt i sitt yttrande af den 10 maj 1899 — således för nära två år sedan — att hvarken förslagsställaren eller arméförvaltningen eller någon annan sedan dess vågat försöka att få upp det ur dess graf igen. På den punkten står frågan nu.

Jag har velat omnämna detta därför, att jag fruktar, att utan impulser utifrån kan ej ett reformarbete i den af såväl Riksdag som statsrevisorer och statskontoret önskade rigtningen komma till stånd. Men jag anser högst nödvändigt, att uppmärksamheten fästes vid denna sak, och att en gång räkenskapsväsendet ordnas så, att det kan följa med de förändringar, som krävas genom arméorganisationens utveckling. Det är därför jag har begärt ordet och detta jag velat uttala med min tillslutning till det beslut, hvartill utskottet här kommit.

Friherre Palmstierna: Herr grefve och talman! Mine herrar! Jag hade ej tänkt att taga till ordet vid denna punkt och är ej i tillfälle att bemöta densamma, men då här fälts en del yttranden om arméförvaltningen och sådant förekommer ganska ofta, så har jag ej kunnat under tystnad låta dessa yttranden passera.

Jag vill då till en början erinra om, att genom den omgestaltning af arméförvaltningen, som skedde för en del år sedan, en hel mängd tjänster indrogos. Sedan dess hafva ärendena oupphörligen hopats, så att oaktadt det mest ansträngande arbete, är det, vågar jag påstå, omöjligt för arméförvaltningen att väl sköta de värf, som åligga densamma. När dertill kommer en sak, som i och för sig nog är fördelaktig, men som för arméförvaltningen är synnerligen ofördelaktig, nemligen att statsrevisionen numera omfattar ett senare år än förut, så blir följderna, att när räkenskaperna inkomma från regementena, så kunna de omöjligen hinna att behandlas af arméförvaltningens revisorer, innan de ingå till kammarrätten och derpå till statsrevisionen. Skulle en sådan revision inom arméförvaltningen medhinnas och detta fullständigt, skulle det kräfva mycket stora arbetskrafter.

Hvad de mycket omtalade omföringarna beträffar, så torde en hel del af dem vara absolut nödvändiga. Om t. ex. arméförvaltningen köper kläde, så lägges detta naturligen in i förråden och betalas. Då sedermera de olika truppförbanden requirera kläde, skickas det dem och skrives på deras konto. Då sker en omföring, men det kan ju icke hjälpas. Andra sådana omföringar blifva nöd-

*Angående
täckande af
brister å
vissa fasta
anslag.*
(Forts.)

Angående
täckande af
brister å
vissa fasta
anslag.

(Forts.)

vändiga på den grund, att i vår indelta armé utbildningen af korporaler och underofficerare icke sker vid regementena, utan i volontärskolor, för hvilka Riksdagen anvisar särskilda anslag. När nu deltagare från 20—30 regementen ligga vid dessa skolor, är det skolorna, som skola betala exempelvis slitningen af klädespersedlar. Då måste ju återigen sådana omföringar ske. Huruvida dylika omföringar ske oftare, än som nödigt är, derom törs jag icke yttra mig, men att borttaga dem helt och hållet — det tror jag är omöjligt.

Hvad vidare förskottssystemet angår, så är det anordnad så, att arméförvaltningen genom Konungens befallningshafvande för hvarje månad anvisar för regementet en viss summa på riksbanken, hvilken summa kan af regementsförvaltningen tagas ut inom denna månad.

Jag tror, att dessa nu omnämnda förhållanden ej kunna undvikas, och anser hufvudsaken vara, att arméförvaltningen får så pass godt om arbetskrafter, att förvaltningen kan fullgöra hvad som åligger densamma.

Herr Petterson, Fredrik Emil: Det är nog sant, att arbetet växt, och må vara att tjänstemännens antal är otillräckligt, men desto större skäl är det väl, att räkenskapsväsendet förenklas, så att ej arbete förrättas i onödan.

Hvad angår den af den föregående högt ärade talaren omnämnda kredit, som finnes öppnad i landtränterierna för regementena, och dess likhet med det tyska systemet, så vet jag nog, hvarifrån den kommer, men de komiterade, som Kongl. Maj:t tillsatte för att utarbete ett förslag till ny organisation af arméförvaltningen, de hafva just om denna åtgärd sagt, att den »i sin mån försvårar kassakontrollen och bidrar att försena uppgörandet af bokslutet vid den centrala myndigheten».

Vidare vill jag påpeka, att i det utlåtande, som statskontoret afgaf den 10 maj 1899, fans ett förslag, som arméförvaltningen visserligen ej fäste sig vid, men som afsåg, att för hvarje truppförband skulle uppläggas särskilda konti. Derigenom skulle man slippa detta förskottssystem äfvensom de med detta system förenade omföringarna.

Vidare vill jag påminna om, att man försökt få fram en annan sak, nemligen att få all redovisning förlagd till ett departement inom arméförvaltningen. Det har icke heller lyckats.

Det är alla dessa gamla förhållanden, som utgöra tungt vägande skäl för en reform af arméförvaltningens räkenskapsväsende, en reform, som alls icke med nödvändighet förutsätter en reform af hela arméförvaltningen, men som dock är nödvändig i och för sig.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i nu föredragna paragraf hemställt.

§ 4.

*Angående
redogörelser
för marke-
tenteri och
lägerkassor.*

Herr Brehmer: Herr grefve och talman! Mina herrar! Jag har ansett mig skyldig att vid denna punkt säga några ord. Att den fråga, som statsrevisorerna i denna anmärkning berört, måtte vara af vigt, framgår af utskottets förslag, deri utskottet anser anmärkningen värd det högsta betyg, som utskottet kan gifva, nemligen att föranleda en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Ja, frågan är mycket vigtig, men enligt min tanke mest för regementena, mindre för statsverket. Huru hafva dessa lägerkassor uppkommit? Jo, helt och hållet på regementsförvaltningarnas initiativ och genom deras omtanke. Regementsförvaltningarna hafva nemligen sett sig nödsakade att skapa tillgångar och att omhändertaga hittills obeaktade tillgångar för att derigenom bereda medel, hvarmed de skulle kunna bestrida nyttiga, nödiga, ja, oundgängliga utgifter, hvartill medel på stat eller eljest ej blifvit anvisade. Dessa inkomster utgöras för närvarande hufvudsakligen af dels försäljning af köksaffall, latrinspilling, växande gräs m. m., dels ock afgifter för rättigheter att å mötesplatserna idka marketenterirörelse, hålla handelslägenhet, cigarrbod m. m. Utgifterna kunna hänföras under följande hufvudgrupper: uppförande af eller hyra för byggnad till marketenterirörelse, extra förplägning åt manskapet, planering och planteringsarbeten, skrifmaterialier samt inbindning af journaler för regementenas expeditioner m. m., inköp af porslinsserviser, idrottsmaterial m. m., tillökning af manskapets bibliotek, förbättring och tillökning af portioner vid manövrer och andra tillfällen, då detta anses nödvändigt. Genom Kongl. Maj:ts bref af den 22 oktober 1897 reglerades förvaltningen och redovisningen af dessa kassor. I det kongl. brefvet föreskrifves nemligen: kassorna skola såsom hittills af cheferna disponeras till betäckande af sådana utgifter för manskapets nytta, förbättrade anordningar vid lägerplatserna samt andra ändamål, afseende truppförbandet i dess helhet, till hvilka medel ej blifvit i stat eller eljest anvisade; skolande redovisning för kassornas förvaltning ingå till arméförvaltningen.

I sammanhang härmed ber jag att få anföra något af det utlåtande, som af arméförvaltningen afgifvits öfver denna anmärkning och som af utskottet refererats. Jag vore frestad att uppläsa det helt och hållet, men då jag ej vill trötta kammaren, vill jag endast uppläsa slutet:

»Då för en del af kassorna utfärdats reglementen, hvilka innehölle föreskrifter, bland annat, om revidering vid truppförbanden af kassornas räkenskaper, då, på sätt nyss anförts, fördelningsintendenturerna erhållit föreskrift att öfvervaka kassornas behöriga användande, då samma kassors räkenskaper vidare skulle granskas af arméförvaltningens revision samt då slutligen samma räkenskaper årligen funnes tillgängliga för granskning af Riksdagens revisorer, förefölle det arméförvaltningen obehöfligt att för kontroll öfver kassornas

*Angående
redogörelser
för marke-
tenteri- och
lägerkassor.*

(Forts.)

rätta användande betunga kammarrättens revision med en ytterligare eller femte granskning af samma räkenskaper.»

Nu skulle man med anledning af detta utlåtande kunnat vänta, att statsutskottet skulle hafva låtit bero vid den gjorda anmärkningen, men så har ej skett, utan utskottet föreslår en skrifvelse till Kongl. Maj:t i syfte att få en utredning till stånd om, huru stora andelar af de medel, som ingå till lägerkassorna, äro att anse såsom statsmedel, och hvilka andelar kunna betraktas vara af enskild natur. Nu måste, såsom också arméförvaltningen i sitt utlåtande framhållit, en sådan utredning blifva svår, ja, kanske omöjlig att åstadkomma. För närvarande ingå nemligen icke i lägerkassorna några inkomster, som kunna hänföras till inkomster af enskild natur i egentlig mening. Snarare är det allmänna medel, ty inga enskilda bidraga dertill, ehuru det med stora skäl kan sättas i fråga, huruvida det vore rätt och billigt, att statsverket tillegnade sig dessa medel. En utredning skulle således endast kunna medföra, att åt det subjektiva godtycket öfverlemnades att bestämma, att den och den inkomstgruppen tillhörde statsmedel, den och den icke.

Revisorerna hafva nämnt en del inkomster, hvilka enligt deras tanke skulle vara statsmedel. På sid. 19 säga nemligen revisorerna, att försäljning af köksaffall och dylikt, platshyror, gräsbete och skörd af grönfoder å exercis- och lägerplatserna jemte vissa hyresersättningar liksom ofvannämnda hästspillningsmedel vore att hänföra till statsmedel och borde således redovisas för och granskas af kammarrätten. Är det nu så, för att taga ett exempel, att köksaffall betraktas som statsmedel, så finnes det ett annat affall, som uppstår på lägerplatser och som äfven skulle kunna rubriceras på samma sätt som köksaffall. Det affall, som jag underförstår, har åtminstone samma ursprung som köksaffallet, nemligen den af kronan spenderade matportionen för manskapet. Skulle nu med anledning af skrifvelsen till Kongl. Maj:t förhållandena blifva sådana, att vid en blifvande utredning de inkomster, som statsrevisorerna omnämnt, förklaras vara statsmedel — och hvad borgar för, att icke äfven de andra inkomsterna röna samma öde — så blir följden den, att dessa medel skola såsom statsmedel förvaltas och redovisas, och derigenom skulle också regementena beröfvas den dispositionsrätt öfver dessa medel, som de fått sig tillerkänd genom kongl. brefvet den 22 oktober 1897. Man kan fråga: hafva regementsförvaltningarna gjort sig förtjenta af att bringas i det läge, att de skola sakna medel till bestridande af alla de nyttiga, nödiga och oundgängliga utgifter, som jag nyss här omnämnt? Vill Första Kammaren med sitt beslut bidra till, att regementsförvaltningarna bringas i denna situation, då bör Första Kammaren fatta sitt beslut i enlighet med utskottets förslag, eljest icke. För min del anser jag mig vara part i saken och böjer mig för kammarens beslut. Jag har, herr vice talman, intet yrkande att framställa.

Herr Björilin: Ehuru den närmast föregående talaren icke hade något yrkande att framställa, anser jag mig likväl böra i denna fråga säga några ord.

Jag ber då att på det lifligaste få instämma med statsrevisorerna i deras framställning. Jag grundar detta hufvudsakligast derpå, att det är af yttersta vigt för en förvaltning att veta, hvad som är statsmedel och hvad som icke är statsmedel. De, som äro statsmedel, skola revideras på samma sätt som alla andra statsmedel enligt de bestämmelser, som i sådant afseende äro gällande i vårt land. Äro de icke statsmedel, så kan naturligtvis icke ett kongl. bref gifva bestämmelser om att medel, som tillhöra enskilda personer eller korporationer, skola vara det och för den skull underkastas kontroll.

Derjemte ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att i fjol, då denna fråga förelåg — den förelåg då i samband med inom Andra Kammaren väckta motioner om indragning till statsverket af dessa kassor — gillade kammaren andra tillfälliga utskottets motivering för ett afslag å denna motion, just på den grund, att man icke kunde bestämma hvad som är af statsmedels natur eller icke i dessa kassor.

Jag anser, att den föreliggande frågan icke blott för förvaltningen vid regementena, utan äfven från statsförvaltningens synpunkt är ytterst vigtig.

Jag skall icke längre uppehålla föredragningen, utan vill endast till slut anhålla om bifall till utskottets framställning.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Efter den siste talarens klara anförande är icke mycket att tillägga. Då jag emellertid varit med om denna fråga så väl inom statsrevisionen som äfven sedermera, ber jag få nämna, att jag skulle i likhet med den förste talaren lifligt beklaga, om dessa medel skulle indragas, emedan jag anser dem vara nödvändiga för truppförbanden. Men på samma gång vill jag framhålla, att här icke i ringaste mån är fråga om någon indragning. Den ligger helt och hållet på sidan af saken och är beroende på en missuppfattning. Inom revisionen förekom icke något om indragning, utan endast om ett särskiljande af hvad som är statsmedel från enskilda medel, och i anslutning till det yttrande, som kammaren i fjol gick in på, att statsmedel och icke statsmedel i lägerkassorna äro hoprörda, har revisionen här framkommit med sitt förslag. Är det rätt och billigt, att en regementsförvaltning skall behöfva gå in till myndigheterna för att redovisa enskilda medel? Det borde väl truppförbanden sjelfva kunna få göra.

I regementenas eget intresse anser jag det vore, om förslaget finge framgång, och yrkar jag därför bifall till detsamma.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande paragraf hemställt.

Angående redogörelser för markententeri- och lägerkassor.

(Forts.)

§ 5.

Lades till handlingarna.

§ 6.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

§§ 7—10.

Lades till handlingarna.

§§ 11 och 12.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

§ 13.

Lades till handlingarne.

§ 14.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Herr Sjöcrona: Bland de statsrevisionens anmärkningar, som utskottet här funnit vara nöjaktigt förklarade, förekommer en, som är riktad mot länsstyrelsen i det mig anförtrödda län. Denna anmärkning afser, att, såsom revisorerna yttra, »vid många tillfällen» fångar blifvit transporterade med landsvägsskjuts, ehuru det hade varit billigare att forsla dem på jernväg eller, rättare sagdt, jernvägar, statens och två enskilda. Jag skall icke upptaga kammarens tid med att ingå i detaljer i denna i sig sjelf ganska obetydliga sak, utan ber endast få meddela, att denna statsrevisorernas uppgift är fullständigt sanningslös. Kostnaden, om transporten skett på jernväg, hade blifvit större än det i vederbörande räkningar upptagna belopp. Derom hade statsrevisorerna kunnat öfvertyga sig genom att läsa rätt innantill gällande författningar, skriva upp taxebeloppen och derefter utan felräkning verkställa en enkel addition — allt färdigheter, som man naturligtvis kan fordra hos herrar statsrevisorer och deras kanslipersonal. Emellertid blef underrättelsen om denna vilseledande uppgift, dagen efter det revisorerna afgifvit sin berättelse, spridd öfver hela landet genom tidningspressen — åtminstone stod den att läsa i alla tidningar, som kommo under mina ögon. Nu får jag förklara, att jag har burit detta utan att synnerligen lägga det på sinnet och jag hyser icke det allra ringaste

*Anmärkning
vid en
räkning öfver
fångforslings-
kostnader.*

groll mot statsrevisorerna, bland hvilka jag tror mig kunna räkna åtskil-
liga personliga vänner. Men denna anmärkning träffade icke så mycket
mig sjelf som mera min landskamrerare och länsbokhållaren, hvilka
ju skulle hafva gjort sig skyldiga till tjenstefel: felaktiga beräkning-
gar och felaktig kontrasignation af anordningar. Det kan ju för
öfrigt vara förargligt nog för ett embetsverk att blifva inför hela
landet utpekadt såsom det der begått ett tjenstefel. Bäst skulle
naturligtvis vara, om tidningsredaktionerna ville till en början blott
omförmåla statsrevisorernas i hvarjehanda ämnen gjorda framställ-
ningar, hvilka ju kunna vara af ett visst intresse, men deremot
väntade med de egentliga anmärkningarne, till dess förklaringar
hunnit inkomma. Då skulle i de flesta fall, äfven om en anmärk-
ning icke — såsom nu är fallet — visades vara alldeles sanningslös,
anmärkningen, sedan man tagit reda på hvad som yttrats deröfver,
befinnas sakna allt intresse för den tidningsläsande allmänheten.
Men när man nu icke kan hoppas, att en sådan ordning skall iakt-
tagas, så finnes ingen annan utväg att förekomma sådana obehag-
ligheter, om jag så får säga, än att statsrevisorerna se sig väl för,
innan de löpa åstad med anmärkingar, och det är åtminstone
härom jag velat uttala en önskan till dagens protokoll. I detta fall
hade det för öfrigt — om nu icke statsrevisorerna sjelfva velat göra
sig det lilla besväret med att taga reda på rätta sakförhållandet —
varit allt för lätt att bevärdiga mig eller landskamreraren med ett
telefonsamtal eller 2 å 3 rader på ett 5-öres brefkort. Då hade ju
genast vägledande upplysningar kunnat erhållas. Då hade statsrevi-
sorerna sluppit skrifva en anmärkning, länsstyrelsen sluppit skrifva
en förklaring, statsutskottet sluppit taga del af dessa handlingar,
statsverket sluppit att bekosta deras tryckning och slutligen Första
Kammaren sluppit att åhöra hvad jag nu anfört, hvilket måhända
varit den största vinsten.

Jag har intet yrkande att framställa.

Herr Berg, Gustaf Axel: Statsrevisorerna skulle säkerligen
hafva varit herr Sjöcrona synnerligen tacksamma, om herr Sjöcrona,
före framställandet af denna anmärkning, som angick speciella
sifferuppgifter i revisionsarbetet, men hvarom något särskildt ytt-
rande icke förekommer uti statsutskottets nu förevarande utlåtande,
meddelat någon af statsrevisorerna sin afsigt i detta fall, så att
statsrevisorerna kunde hafva varit i tillfälle att förse sig med de
sifferuppgifter, på hvilka de stödt sin anmärkning. Så vidt jag vet,
har herr Sjöcrona, eljest alltid så ridderlig, icke i detta fall medde-
lat något till någon af revisionens medlemmar. För mig är det
naturligtvis alldeles omöjligt att nu framlägga de sifferuppgifter,
som här åsyftats. Men då herr Sjöcrona säger, att uppgifterna äro
sanningslösa, skall jag be att å min sida få nämna, att en sådan
uträkning som den af herr Sjöcrona här omnämnda är af reviso-
rerna företagen — icke af mig för min del och icke af revisionen

Anmärkning
vid en
räkning öfver
fångförslings-
kostnader.
(Forts.)

Anmärkning
vid en
räkning öfver
fångforslings-
kostnader.

(Forts.)

samfäldt, men af en revisor, som med papperen i hand framlade dessa siffror, på hvilka sedan anmärkningen grundats. Man hade icke anledning till något annat antagande, än att de faktiska förhållanden, som der framlades, voro fullt rigtiga. Det gälde icke endast ett speciellt fall, utan — såsom det också står i berättelsen — det var vid många tillfällen, som man gått till väga på detta sätt. Det är hvad jag nu kan säga om dessa beräkningar.

Herr Sjöcrona yttrade vidare, att hela denna historia kunde hafva undvikits, om statsrevisorerna visat det tillmötesgåendet att genom ett brefkort eller annorledes meddela sig med landsböfdingen eller hans landskamrerare. Ja, det är mycket möjligt, att så kunde hafva skett; men detta är icke det i lag anvisade sätt för förklarings infordrande. Det oaktadt göra statsrevisorerna mycket ofta, när de så kunna, på det sättet, att de genom sina tjänstemän infordra upplysningar; men det är icke möjligt eller lämpligt att på förhand infordra förklaringar från alla myndigheter; och instruktionen för revisorerna anvisar ej en sådan utväg.

Herr Sjöcrona: Med anledning af den siste talarens anförande ber jag endast få först och främst anmärka, att det naturligtvis var för mig alldeles omöjligt veta, att statsrevisorerna ämnade göra någon anmärkning. Jag kunde således icke på förhand lemna dem några upplysningar. Men eftersom jag dertill blifvit uppfordrad, skall jag upplysa, att hela saken gäller, att statsrevisorerna trodde, att en fångförare, som förde fångar från Tidaholm till Mariestad, icke skulle, om han begagnade jernväg, vara berättigad att taga ersättning för transport af reseffekter vid Stenstorps och Moholms jernvägsstationer. Här om säger gällande författning, att han och hvarje annan är berättigad att beräkna sådan ersättning, när »ny biljett måste utlösas». Nu är förhållandet det, att i fråga om fångtransporter finnes ingen samtrafik mellan statens och enskilda jernvägar, och att således »ny biljett måste utlösas» vid öfvergång dem emellan. Således är fångföraren berättigad att beräkna dylik ersättning, och jag vågar hemställa, om icke statsrevisorerna bort kunna göra sig underrättade om att så var förhållandet, innan anmärkningen framställdes.

Herr Berg, Gustaf Axel: Hvad jag nyss yttrade torde hafva blifvit af herr Sjöcrona missförstådt. Min mening var visst icke, att herr Sjöcrona skulle hafva gifvit de i höstas samlade revisorerna något meddelande. — Herr Sjöcrona kunde ju icke då hafva någon kännedom om denna anmärkning — utan min mening var, att om herr Sjöcrona velat dagen före denna debatt eller innan herr Sjöcrona sade, att uppgifterna voro sanningslösa, säga till någon af revisorerna: »jag ämnar föra denna fråga på tal och säga, att edra uppgifter icke äro rigtiga», om herr Sjöcrona velat visa denna —

som jag vågade kalla — ridderlighet, då hade revisorerna också varit i tillfälle att framdraga de siffror, som beröra denna sak.

*Anmärkning
vid en
räkning öfver
fångforslängs-
kostnader.*

(Forts.)

Herr Cavalli: Den förste ärade talaren slutade sitt anförande med det uttalandet, att han trodde, att om denna anmärkning icke framkommit, skulle kammaren varit tacksam, därför att den då undvikit det besvär, som den förorsakat kammaren, och särskildt därför att den då sluppit att höra hans anförande. Jag tror tvärtom, att kammaren bör vara talaren tacksam, att han tagit till ordet. Den förda diskussionen har nemligen ådagalagt, att frågan rör ett rent bagatell-belopp, och jag förmenar, att statsrevisorerna hafva viktigare uppgifter än att lägga sig i sådana småsaker. Genom den förda diskussionen har uppmärksamheten blifvit riktad härpå, och jag tror, att det vore nyttigt, om för framtiden lärdom toges häraf.

Herr Sjöcrona: Den omtalade ridderligheten vill jag visserligen gerna iakttaga, men jag kan verkligen icke inse hvad något föregående meddelande här skulle hafva tjenat till. Ty saken gälde ju, såsom jag tydligen för kammaren utredt, endast frågan om ersättning för transport af reseeffekter, och misstaget i fråga härom hade väl revisorerna icke kunnat förklara med några sifferuppgifter. De hade således hvarken kunnat eller behöft rusta sig med några sådana.

Herr Berg, Gustaf Axel: Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång måste taga kammarens tid i anspråk, men det beror på herr Cavallis yttrande.

Herr Cavalli nämnde, att det här gälde en obetydlig fråga om ett par kronor till en fångförare. Om herr Cavalli behagar genomläsa anmärkningen i dess helhet, så torde han finna, att det gäller icke allenast penningfrågan, hvilken ju rör sig om ett obetydligt belopp, utan äfven den principfrågan, om det skall vara tillåtet att uppgöra sådana aftal om fånges forslande på landsväg mellan orter, der jernväg finnes; i sammanhang hvarmed revisorerna uttalat »den mening, att fångar städse böra, så vidt möjligt är och derest ej alltför stora kostnader deraf föranledas, transporterats å jernväg».

Efter härmed slutad öfverläggning lades förevarande paragraf till handlingarna.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statskottets den 20 och 22 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Angående
bidrag till
pensionering
af sjuk-
sköterskor.

Punkten 1.

Herr statsrådet Annerstedt: Med afseende å den lydelse, som utskottet föreslagit i fråga om andra stycket af den nu föredragna punkten, har från sakkunnigt håll uttalats den uppfattning, att, då »allmän sjukvårdsanstalt» i medicinalförfattningarna användes för att beteckna sådan sjukvårdsinrättning, hvilken icke kan vägra att mottaga någon patient, som anmäler sig och uppfyller stadgade villkor för intagande, under denna beteckning i nu förevarande stycke icke skulle kunna subsumeras enskild sjukvårdsinrättning, för hvilken sådan pligt icke finnes stadgad. Med en dylik tolkning skulle affattningen af stycket kunna gifva anledning till den missuppfattning, att t. ex. en Sophia-syster, hvilken användes till tjenstgöring på Sophia-stiftelsens eget sjukhus, icke skulle vara berättigad att erhålla bidrag af statsmedel till blifvande pension, under det hon hade en sådan rätt, när hon vore utsänd för att tjenstgöra på ett läns-lasarett. Nu framgår alldeles uppenbart af statsutskottets motivering, att en så trång uppfattning af bestämmelsen om rätt till statsbidrag icke varit af statsutskottet afsedd, utan statsutskottet har tydligen varit af den åsigt, att tjenstgöringen för en sådan sjukvårdssystem, som jag exempelvis nämnt, äfven då hon vore sjuksköterska på enskild stiftelses sjukvårdsinrättning, torde berättiga till statsbidrag. Då härtill kommer, att, efter hvad upplyst blifvit, det finnes staten tillhöriga sjukhus, hvilka icke kunna betraktas såsom allmänna sjukvårdsanstalter, enär de icke äro till för att mottaga sjuka i allmänhet, utan endast en viss del af den i statens tjenst varande personal, vågar jag hemställa, att andra stycket af ifrågavarande punkt måtte i redaktionelt afseende ändras på det sätt, att dels ordet *staten* infördes efter orden: »som är hos», dels ock efter orden: »allmän sjukvårdsanstalt» tilläggas orden: *eller enskild stiftelse tillhörig sjukvårdsinrättning*.

Jag får således hemställa, att kammaren måtte besluta, att stycket skall erhålla följande lydelse: *att statsbidrag endast tillkommer teoretiskt och praktiskt utbildad sjuksköterska, som är hos staten, landsting eller kommun eller å allmän sjukvårdsanstalt eller enskild stiftelse tillhörig sjukvårdsinrättning anställd mot åtnjutande af lön, etc.* lika som utskottet föreslagit.

Friherre Gripenstedt: Huru behjertansvärd sjelfva saken än är, må det dock vara naturligt, att statsutskottet velat tillråda Riksdagen en viss försigtighet, då frågan angående statsbidrag till sjuksköterskors pensionering är alldeles ny och äfven sättet för dessa bidrags lemnande är opröfvadt. Statsutskottet har emellertid velat i hufvudsak förorda den kongl. propositionen, och fränsetd några mindre ändringar i villkoren för erhållande af statsbidrag, har statsutskottet blott velat utsluta de rent privata sjuksköterskorna och föreslå, att statsbidrag skulle tillkomma allenast de sjuksköterskor,

som kunde sägas representera ett mera allmänt intresse. Enligt vanligt språkbruk trodde utskottet, att i »allmän sjukvårdsanstalt» skulle kunna inbegripas sådana anstalter, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet omnämnde. Att meningen ej varit att utesluta Sophia-hemmet, torde uppenbart framgå af motiveringen. Derom behöfver jag således ej vidare yttra mig. Meningen har ej heller varit att utesluta någon af de andra af herr statsrådet omförmälda anstalterna. Men då en formalistisk tolkning af ordalagen möjligen skulle kunna föranleda missförstånd, vill jag instämma i det yrkande, som herr statsrådet nyss gjorde, och sålunda anhålla om bifall till utskottets hemställan med den förändring i redaktionelt afseende, som herr statsrådet föreslog.

Angående bidrag till pensionering af sjuksköterskor.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af förhandlingarna, att beträffande föreliggande punkt endast yrkats af herr statsrådet *Annerstedt*, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan med den ändring, att i andra stycket orden »som är hos landsting eller kommun eller å allmän sjukvårdsanstalt anställd» utbyttes mot orden »som är hos staten, landsting eller kommun eller å allmän sjukvårdsanstalt eller enskild stiftelse tillhörande sjukvårdsinrättning anställd».

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Herr Söderberg: Jag föreställer mig, att, om denna fråga blifvit fullständigt utredd, statsutskottet icke skulle sakna skäl att bifalla förslaget om en skrivelse till Kongl. Maj:t i motionernas syfte. Antagligen är det endast af förbiseende, som lärarne vid de s. k. högre folkskolorna icke kommit i åtnjutande af lika goda pensionsförmåner som andre tjänstemän i förhållande till sina löner. Jag yrkar därför afslag å statsutskottets hemställan och bifall till min motion.

Ifrågasatt höjning af vissa lärares delaktighetsbelopp i folkskolelärares pensionsinrättning.

Herr von Friesen: Såsom det framgår af utskottets utlåtande, har utskottet grundat sitt afstyrkande derpå, att delaktighetsbeloppet

*Ifrågasatt
höjning af
vissa lärares
delaktighets-
belopp i folk-
skolelärares
pensions-
inrättning.*

(Forts.)

i pensionskassan för folkskolelärarne helt nyligen höjts öfver hela linien. Antalet högre folkskolor i riket är heller icke stort: denna form af läroverk har icke vunnit någon vidare kraftig utveckling. Och det vore efter utskottets mening farligt att höja delaktighetsbeloppet för lärarne vid dessa skolor; ty då kunde lärarne vid de folkskolor i städerna, som meddela undervisning inom ramen för den högre folkskolan, med rätta fordra förhöjning äfven för sin del. Det är bättre, att delaktighetsbeloppen pröfvas i ett sammanhang öfver hela linien, än att man vidtager ändring särskildt för de högre folkskolornas lärare.

På denna grund har utskottet afstyrkt motionerna, till hvilket afstyrkande jag nu får yrka bifall.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla herr Söderbergs i ämnet väckta motion, och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 6—12.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Angående
pension för
lands-
kanslisten F.
Kjerrman.*

Punkten 13.

Friherre Gripenstedt: Jag anhåller att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att i afseende på förevarande punkt endast yrkats, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet hemställt samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkterna 14 och 15.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Angående
pension för
konsistorie-
notarien E.
R. Henschen.*

Punkten 16.

Herr Billing: Det är antagligt, att om denna punkt gemensam votering kommer att anställas, då jag tager för afgjort, att Första Kammaren bifaller utskottets förslag och Andra Kammaren

afslår det. Jag har begärt ordet för att fästa herrarnes uppmärksamhet på denna punkt och för att anhålla, att vid den gemensamma voteringen herrarne måtte taga i betraktande de skäl, som tala för bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning. Reservanterna hafva icke anfört annat skäl för sitt afslagsyrkande, än att inga nya förhållanden tillkommit, sedan denna fråga senast förelåg till Riksdagens pröfning år 1896. Det kan så vara, men det är dock en ny omständighet, att den till pension föreslagne är 5 år äldre nu än då. Det andra skälet, som förut anförts mot Kongl. Maj:ts framställning, är, att konsistorienotarierna icke skulle vara aflönade af statsmedel; och det är ju sant till en del — fullt riktigt är det icke. Riksdagen har mer än en gång uttalat, att det sätt, hvarpå konsistorienotarierna aflönas, är otidsenligt och olämpligt, och det må hvar man veta, att det är, då dessa statstjenstemän aflönas genom kollekt, som uppbäras i kyrkorna, genom afdrag å kollekt till välgörande ändamål, genom procent å medel, som redovisas till välgörenhetsinrättningar o. s. v. Utan den ringaste tvekan säger jag, att man gjort dessa tjenstemän orätt, då man så länge fördröjt en löneroglering för dem. Men därför att man gjort dem orätt i afseende å deras aflöning, bör man väl icke göra dem orätt äfven i afseende å deras pensionering. Och det får man väl medgifva, att det är att orätt behandla en tjensteman, som är 78 år gammal och i 54 år varit i statens tjenst, om man vill förvägra honom pension. Om någon, har han väl uppfyllt villkoren för att erhålla pension af staten. Ja, jag anhåller därför, att herrarne må taga detta i allvarligt öfvervägande vid den blifvande gemensamma voteringen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson, Carl: Hvad jag nu har att yttra är lika litet som den förre talarens anförande stäldt till den här kammaren, utan det har en annan adress. Det är här fråga om pensionering af en kyrkans tjensteman, och det är väl på denna grund, som en del reservanter, alla från Andra Kammaren, förklarar sig icke vilja bifalla Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt. Men vår kyrka är ju och kallas för en statskyrka, och staten och kyrkan stå i Sverige i det mest intima förhållande, hjälpande och stödjande hvarandra. Vi veta ju, huru det är t. ex. med en dom, gifven af ett domkapitel. Den kan öfverklagas hos hofrätt. Der hafva vi kommit från det kyrkliga området in på statens. Vidare vill jag fästa herrarnes uppmärksamhet på, att statsutskottet icke varit konsekvent i sådana här frågor. När om onsdag här förekommer statsutskottets utlåtande öfver åttonde hufvudtiteln, skall man få se, att i flera punkter, t. ex. 50, 51, 120 och 121, statsutskottet enhälligt föreslagit, att af statsmedel anslag skola utgå till t. ex. konsistoriernas expeditioner eller till vissa kontraktsadjunktsbefattningar i Norrland. Än vidare, presterna i Sverige skola nu visserligen kallas själasörjare

Angående pension för konsistorienotarien E. R. Henschen.
(Forts.)

Angående
pension för
konsistorie-
notarien E.
R. Henschen.

(Forts.)

och vara kyrkans tjenare, men allt mer och mer hafva statsgöromål pålagts dem. Om det utfärdas ett fräjdebetyg, står det numera någonting deri om, hvilken kristendomskunskap den person har, för hvilken betyget utfärdas, eller om han gått till nattvarden? Nej, det är blott fråga om medborgerligt förtroende, och det medborgerliga förtroendet gäller ju personen såsom varande medlem af det världsliga samhället eller staten. Vidare skola pastorerna i hvarje månad aflemna en särskild anmälningslista beträffande beväringssynglingar, som lemnat orten eller inflyttat från annat håll. Således äfven i detta fall äro presterna statens tjenare. Så vill jag påpeka något, som väl alla i kammaren känna, att det i år anstälts en folkräkning, afseende förhållandena den 31 december sistlidet år. Denna folkräkning har anstälts af det svenska presterskapet och har icke kostat staten, snart sagdt, två styfver. Jag undrar, hvad staten eljest fått gifva ut — huru många tusen, för att icke säga tio tusen kronor — för att få en sådan folkräkning verkställd. Man känner af uppgifter från andra länder, hvad sådant kostar. Nå, presterskapet bidrager allt hvad det kan till en hel hop statsändamål, och när det nu begäres en liten pension åt en person, som är utsliten och uttjent såsom konsistorienotarie, finnes det en stor del ledamöter af statsutskottet, som dertill vägrar sitt bifall, och de få nog också medhåll från den kammare de tillhöra.

Medan jag är inne på den här frågan, ber jag att äfven få fästa uppmärksamheten på, att snart kommer en punkt, som nog på sätt och vis sammanhänger med denna. Det är nemligen i 18:de punkten fråga om pension åt Carl Johan Johansson, vaktmästare vid högre allmänna läroverket i Vesterås. Medlemmarne af statsutskottet från denna kammare hafva i hufvudsak gått Kongl. Maj:ts framställning till mötes och hemställt, att Riksdagen måtte bevilja nämnde Johansson en pension af 500 kronor. Men detta har afstyrkts af ledamöterna från Andra Kammaren. Detta är, kan man säga, ändå besynnerligare; ty det kan väl ingen menniska, inom eller utom Riksdagen, neka, att de allmänna läroverken äro statsinstitutioner och att lärarnes aflöning utgår af statsanslag. Men när det blir fråga om pension åt en vaktmästare vid allmänt läroverk, heter det, att han icke aflönas med statsanslag, utan med ved- och ljuspenningar och dylika medel, och att han därför icke kan få pension, huru utsliten han än är.

Jag har intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 17—25.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 26.**Ifrågasatt
pension för
vaktmästaren
P. Sundqvist.*

Friherre Sparre: Jag har intet yrkande att göra, ty jag tror, att utskottet i frågans nuvarande läge haft goda skäl för sin hemställan. Men jag ber att få uttala en förhoppning derom, att den utredning, som nu saknats, måtte komma till stånd till nästa Riksdag, så att frågan då åter må kunna blifva föremål för Riksdagens behandling.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll utskottets i nu föredragna punkt gjorda hemställan.

Punkterna 27 och 28.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Punkterna 30—34.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande klockan 7 e. m.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 20 och 22 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 41, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående utbyte af jord mellan kronan och Karlskrona stad,

n:o 42, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Stockholms stad af ett jorderområde från förra häradshöfdingebostället Lindhof n:is 1, 2, 3 och 4 i Stockholms län,

n:o 43, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af till förra hospitalshemmanet 1 mantal Hede n:o 1 hörande andel i delar af samfälligheterna »Kinna qvarn, och »Utvidgning vid Kinna qvarn och såg samt en 40 fot bred plats på båda sidor ån»,

n:o 44, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del af kronoängen Hägran n:o 1 i Oja socken af Södermanlands län,

n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse under eganderätt till Dorotea kommun af viss del utaf

ett vid afvittringen inom Dorotea socken till kyrkostad afsatt område, och

n:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra regementsqvartermästarebostället $\frac{3}{4}$ mantal Hagstad n:o 1 i Kalfsviks socken och Kinnevalds härad af Kronobergs län,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 20 och 22 innevarande mars bordlagda betänkande n:o 20, i anledning af väckt motion angående förändring af bestämmelserna om beräkning af hvitbetssockertillverkningskatten, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemstält.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 20 och 22 innevarande månad bordlagda memorial n:o 34, med föranledande af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande n:o 27 i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ocker.

Punkten 1.

Ledes till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 20 och 22 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om ändring i sättet för verkställande af dödsstraff, och

n:o 2, i anledning af väckt fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag till lag om desinfektion af qvarlåtenskapen efter i lungshot affiden person,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält;

och skulle kammarens beslut beträffande utlåtandet n:o 1, jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen, genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 19 och 20 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 32,

i anledning af väckta motioner om ändring i gällande bestämmelser angående häradsnämnd.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 2.

Herr Hasselrot: Det finnes säkert ingen inom denna kammare, som hyser större aktning och vördnad för vår gamla nämndemansinstitution än jag; men att, som lagutskottet här ifrågasatt, förändra den kollektiva rösträtt, som af ålder tillkommit nämnden, till en personlig rösträtt, kan jag under nuvarande förhållanden icke finna rådligt. Så vidt min erfarenhet sträcker sig, har den kollektiva rösträtt, som nu är tillerkänd nämnden, varit lämplig och tillräcklig för att utöfva kontroll gent emot domaren och att, i fall af misstag eller missuppfattning å hans sida, åstadkomma rättelse. Förhållandet blefve, om nämnden skulle få personlig rösträtt, naturligtvis ett helt annat och skulle, enligt min uppfattning, lätteligen föranleda slitningar mellan domaren och nämnden, utan att man genom denna ändring vunne, hvad dermed åsyftats.

Man kan dock tänka sig, att en dylik åtgärd blefve behöflig, nemligen derest en fri bevispröfning lades i domarens händer; då bör det möjligen tagas under ompröfning, om icke såsom motvigt till den ökade magt, som sålunda tillerkändes domaren, man i någon mån borde gifva nämnden personlig rösträtt. Men under nuvarande förhållanden tror jag det hvarken vara klokt eller behöfligt; och kammaren har ju också för några år sedan afslagit en framställning i liknande syfte. Vid sådant förhållande yrkar jag afslag å lagutskottets hemställan.

Herr Sandqvist: Visserligen har jag icke deltagit i utskottets slutbehandling af ifrågavarande ärende — i sådant fall hade jag antagligen yrkat hemställan till Kongl. Maj:t om utredning af det ämne, som afses i punkten 2 af det föreliggande betänkandet — men jag har icke reserverat mig och skall därför be att få yrka bifall till betänkandet äfven i den del, som i reservationen åsyftas.

Det är ju känt, att nämnden är en urgammal institution i vårt rättegångsväsende. Det torde också vara känt, att nämndens befogenhet i början af dess tillvaro och under åtskilliga hundratal af år framåt varit en helt annan än den, som blifvit faststald genom 1734 års lag. Jag tror för min del icke, att det skulle vara till någon skada att medgifva nämnden den befogenhet, som afses i lagutskottets förslag; tvärtom. Nu för tiden förekommer det ju mycket ofta, att i nämnden sitta allmänt bildade och till och med juridiskt

Ifrågasatt utsträckning af häradsnämnds befogenhet vid meningsstilkjaktighet med domaren.

Ifrågasatt utsträckning af häradsnämnds befogenhet vid meningsskiljaktighet med domaren. bildade ledamöter, som väl hafva förmåga att uppfatta såväl sakförhållandena som bevisningen.

Vi hafva i egodelningsrätterna ett exempel, att den personliga rösträtten, som der blifvit tillagd ledamöterna, icke medfört den ringaste olägenhet; och likväl hafva egodelningsrätterna ofta nog mycket viktiga och djupt ingripande tvistefrågor att afgöra. Äfven i åtskilliga rådstufvurätter hafva ju ända till senare tider funnits blott illiterata ledamöter, utom den lagfarne ordföranden.

Den ökade betydelse, som genom ett bifall till betänkandet i denna del skulle tillfalla nämnden, skulle också ingifva densamma ett ökad intresse för sitt viktiga värf.

Då jag tror, att de farnågor, som utskottets mycket värderade ordförande uttalat beträffande den föreslagna förändringen, kunna i det stora hela, för att icke säga i allo, antagas vara ogrundade, skall jag be att få yrka bifall till andra punkten i det föreliggande betänkandet.

Herr af Ekenstam: Herr grefve och talman, mina herrar! Den motion, som herr Åkerlund här har framlagt, åsyftar, som vi finna, att förbättra nämndemännens ställning och höja deras anseende. Vi kunna väl litet hvar komma öfverens om, att vi gerna skulle vilja bidra till detta. Ty för visso har ingen gjort bekantskap med det, som kallas för häradsnämnd, utan att han känt och insett, att denna urgamla inrättning är någonting af det yppersta, som våra rättsinstitutioner erbjuda. Men då herr Åkerlund utgått från den synpunkten, att nämndens anseende för närvarande är i sjunkande och att för den skull något behöfver göras för att höja dess ställning. så har han, vid efterforskandet af orsakerna till detta förhållande och möjligheterna att derpå råda bot, kommit, så vidt jag förstår, till origtigt resultat. Han anser den omständigheten, att vi ännu kvarstå på den gamla ståndpunkten, att nämnden endast har kollektiv röst, vara i någon mån för nämnden nedsättande och att dess anseende därför skulle vara i sjunkande. Jag tror för visso, att, om man något närmare betraktar, huru det i senare tider förhållit sig med häradsnämnderna, man skall finna, att om deras anseende i någon mån sjunkit — något, som kan vara möjligt, men som jag ingalunda vill påstå — så har detta helt visst berott derpå, att nämnderna börjat att förlora den kontinuitet, som de förut haft. Det har varit så, att en hel del personer, som blifvit invalda i nämnden, funnit med sin fördel förenligt att efter ytterligt kort tid — så kort, som lagen öfver hufvud tillåter — afgå från denna befattning och följaktligen just vid den tidpunkt, då de hunnit samla erfarenhet nog för att göra sig gällande och för att vara till nytta inom rätten, lemnat densamma. Hvad är det då, som egentligen har gjort, att de på detta sätt icke har funnit med sin fördel förenligt att kvarstå? Dertill kunna naturligtvis finnas många anledningar, men jag tror, att om vi skulle följa herr Åkerlund och säga,

att det är känslan af att icke betyda nog i häradsrätten, så skulle vi komma alldeles orätt. Deremot finnes det en annan sak, som lagutskottet också har uppmärksammat och som jag anser särskildt böra framhållas, då förslag om en skrifvelse till Kongl. Maj:t blifvit framlagd, den nemligen, att utom den egentliga, rent juridiska tjänstgöring, som åligger nämnden — såsom att biträda vid ting och syner etc. — förekomma bland annat dessa s. k. vägsyner, för hvilka nämndemännen icke hafva någon som helst ekonomisk ersättning och som ofta inträffa på för dem synnerligen olägliga tider. Med den personliga erfarenhet, som jag har om förhållandena, tror jag mig utan fara af misstag kunna konstatera, att i många fall just denna omständighet varit anledningen, hvarför dugliga och för sitt kall intresserade personer dragit sig tillbaka från nämnden. Kunde tillbörlig ersättning för dessa vägsyner erhållas, blefve nog det öfverklagade förhållandet väsentligen förbättradt, men att i öfrigt tala om någon från staten utgående ekonomisk ersättning till nämndemännen för tidsspillan m. m. — hvilket förekommer i herr Åkerlunds motion — är helt visst att förvanska nämndemanskallets natur.

Ifrågasatt utsträckning af häradsnämndsbefogenhet vid meningsskiljaktighet med domaren.
(Forts.)

Hvad beträffar det slutresultat, till hvilket lagutskottet kommit, då utskottet tänkt sig, att tre fjerdedelar af nämnden borde kunna bestämma domstolens mening, kan åtminstone icke jag vara med derom, enär jag fruktar, att detta skulle i många fall leda till att snarare nedsätta än höja nämndens anseende. Vi skola dock betänka, att äfven om, såsom den föregående talaren yttrade, i några fall juridiskt bildade personer sitta i nämnden, så är dock detta ännu att anse såsom undantag; i de allra flesta fall bestå våra häradsnämnder af juridiskt alldeles obildade personer. Det ligger därför ytterligt nära till hands — litet hvar af oss landtdomare har nog också gjort den erfarenheten — att i vissa fall en allmän opinion eller ett allmänt intresse kan åstadkomma, att eljest klar-synta personer gå med förvilladt omdöme att yttra sin mening i saken. Vidare är att beakta, att under häradsrätternas handläggning komma icke blott rent juridiska mål och ärenden, utan äfven en del administrativa och hushållningsmål, hvilka så omedelbart ingripa i nämndemännens intresse, att man svårligen kan begära, att de skola med fullkomligt ojäfvigt omdöme gå till dessa måls afgörande.

Ytterligare vill jag erinra derom, att i de allra flesta fall sitta i nämnden endast sju nämndemän. Om således tre fjerdedelar — hvilket väl finge anses vara sex personer — hade att afgöra rättens dom och utslag, så skulle väl i alla fall, då den juridiska sakkunskapen saknas, detta vara en ganska liten kontingent.

Icke heller kan jag alldeles bortse derifrån, att det föreliggande förslaget skulle i någon mån undergräfvat den prestige, som landtdomaren nu har. Jag tror icke, att detta skulle lända till nytta.

*Ifrågasatt
utsträckning
af härads-
nämnds
befogenhet vid
meningskilj-
aktighet med
domaren.*

(Forts.)

Herr grefve och talman, jag tillåter mig yrka afslag å den föredragna punkten.

Herr Rudebeck: Herr grefve och talman! Mina herrar! För den, som under många år i sin tjenstgöring haft mycken beröring med nämndemännen och således bildat sig en uppfattning af nämndemansinstitutionen samt dess värde och betydelse, kan det ej vara annat än, minst sagdt, högst förvånande, ja, verkligen obehagligt, att finna, huru i den motion, hvarom här är fråga, talas om, att en missaktning för nämndemansuppdraget allmänt gör sig i allt högre grad gällande. Detta anser jag vara ett fullkomligt och betänkligt misstag; åtminstone på de orter, der jag varit och der jag nu är domare, har jag alltid funnit, att nämndemansuppdraget ansetts och anses fortfarande som ett förtroendeuppdrag, och annorlunda bör det naturligtvis icke vara. Äfven på andra orter vet jag, att så är förhållandet.

Den siste ärade talaren har påpekat, att särskilda förhållanden kunna orsaka, att nämndemän icke stanna så länge kvar i nämnden, som önskligt är. Detta är ju onekligen en olägenhet; men det beror nog ofta, såsom han sade, derpå, att med nämndemansuppdraget följer skyldighet till andra, ofta besvärliga bestyr, såsom det att tjenstgöra vid vägsyner. I de trakter, der kommunen — såsom t. ex. förhållandet är i det ena tingslaget af den domsaga, som är mig anförtrodd — åtagit sig att ersätta nämndemännen för besväret vid vägsyner, der förspörjes ej heller denna olägenhet af täta ombyten inom häradsnämnden. I det af mig nu nämnda tingslaget inom min domsaga hafva nämndemännen allmänt stannat kvar i sina befattningar mycket länge, och under de tjugu år, jag varit domare der, har, utom i följd af dödsfall, ingen nämndeman afgått, så vidt jag minnes, annat än efter en lång och oftast efter en synnerligen lång tjenstgöringstid. I det andra tingslaget, der ersättning för bestyret vid vägsyner ej lennas, är det något annorlunda; men som ett bevis på, att nämndemansinstitutionen äfven der långt ifrån att förlora tvärtom vunnit i anseende, kan jag nämna det goda förhållandet på senare år, att den tid, hvarunder nämndemännen stanna kvar i rätten, i allmänhet snarare förlängts än tvärt om.

Det är således en alldeles origtig uppfattning, då man påstår, att nämndemansinstitutionen icke åtnjuter den aktning, som bör tillkomma densamma, eller, såsom motionären förmenar, förlorat allt inflytande och anseende. Att denna befattning fortfarande anses som ett förtroendeuppdrag, vågar jag påstå, likasom ej heller någon torde kunna jäfva det omdömet, att i stort sedt nämnden fyllt och fyller sitt ansvarsfulla uppdrag på ett synnerligen tillfredsställande sätt och med full insigt af betydelsen af den plats, den har, och således ock är förtjent af förtroende.

Hvad beträffar den del af frågan, som gäller en föreslagen ändring af nämndens rösträtt från kollektiv, som den nu är, vill

jag endast för kammaren påminna om den diskussion, som här egde rum för några år sedan vid behandlingen af då framlagdt förslag till ny lag angående bevisning inför rätta. Inom högsta domstolen hade, om jag minnes rätt, med ett enda undantag uttals den uppfattning, som äfven här i kammaren gjordes gällande, särskildt af en dåvarande ledamot af högsta domstolen, som då ock tillhörde denna kammare, att man med nödvändighet måste hålla fast vid den principen, att nämnden skall hafva en kollektiv röst. Först om och när det blir fråga om en ombildning af underdomstolarne i landet, först då kan en ändring i nuvarande bestämmelse om nämndens rösträtt möjligen ifrågasättas.

Ifrågasatt utsträckning af häradsnämnds befogenhet vid meningsšķiljaktighet med domaren.

(Forts.)

Min öfvertygelse är, att motionären gör sig skyldig till en betydlig missuppfattning, då han tror, att i allmänhet nämndemännen sjelfva anse sin ställning blifva en mera värdefull, om en ändring i det af honom angifna syfte komme till stånd, och för sitt anseendes skull önska denna ändring i sin rösträtt vid domsluten. Nämndemansinstitutionen är, enligt min bestämda uppfattning, i allmänhet mycket högt uppskattad, och eu plats i häradsnämnden anses vara ett förtroendeuppdrag af värde och betydelse, så att icke någon vägrar mottaga den af det skäl, att den icke är förenad med anseende, utan är det nog andra skäl, då en till nämndeman ifrågasatt person icke känner sig hågad åtaga sig värfvet.

Jag ber att få yrka bifall till den af herr Hasselrot med flere afgifna reservationen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på afslag derå; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 19 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 33, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af § 9 i förordningen om kyrkostämman m. m. den 21 mars 1862, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de vid sammanträdet början aflemnade kongl. propositionerna.

Anmäldes och bordlades lagutskottets utlåtande n:o 35, i anledning af väckt motion angående införande i konkurslagen af bestämmelse, att handlingar i konkursmål må kunna med allmänna posten till rätten, domaren eller rättens ombudsman insändas.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Hasselrot* under fjorton dagar från och med den 26 innevarande månad.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

Herr *Sjöcrona* afgaf en motion, n:o 39, i anledning af bestämmelserna om värnskatt i Kongl. Maj:ts förslag till värnpligtslag. Denna motion blef på begäran bordlagd.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som under dagen bordlagts första gången, skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde;

hvarjemte kammaren, likaledes på hemställen af herr talmannen, medgaf, att de anslag, som utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 2,30 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 26 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Herr statsrådet *Annerstedt* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående fördelning af besparingar å sjette hufvudtitelns anslag till jordbruket, handeln och näringarna.

Justerades protokollet för den 19 i denna månad.

Anmäldes och bordlades sammansatta banko- och lagutskottets betänkande n:o 3, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 5 i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

Föredrogs och hänvisades till första särskilda utskottet herr *Sjöcronas* den 23 innevarande månad afgifna och då bordlagda motion, n:o 39, i anledning af bestämmelserna om värnskatt i Kongl. Maj:ts förslag till värnpligtslag.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flera ledamöters begäran följande den 23 innevarande mars bordlagda ärenden, nemligen statsutskottets utlåtande n:o 9, bankoutskottets memorial n:o 7, sammansatta banko- och lagutskottets memorial n:o 2 äfvensom lagutskottets utlåtanden n:is 35 och 36.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om inrättande af nya tjenster vid statens

jernvägar samt om löneförbättring för vissa grupper af den derstädes anställda personalen;

n:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till nya byggnader och anläggningar samt ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade jernvägar äfvensom till fortsättande af statens jernvägsbyggnader; och

n:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter fiskaren Hans Martin Larssons i Klätta afidna hustru Anna Larsson, född Alfsdotter.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 183, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11, angående väckta motioner om beredande af sabbatshvila åt tjenstemän och betjente vid postverket m. fl., beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 182, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10, angående väckt förslag om ändrade bestämmelser i fråga om beviljande af rättighet till utskänkning af vin och maldrycker å lägerplatser, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under sammanträdet aflemnade kongl. propositionen.

Herr talmannen yttrade, att han, enligt vid talmanskonferens denna dag träffad öfverenskommelse,inge meddela: att utom morgondagens plenum endast ett arbetsplenum komme att före påsk ega rum, nemligen nästa fredag; att det första arbetsplenum efter påsk vore ämnadt att utsättas till torsdagen den 11 april, hvilket plenum komme att taga sin början allra först klockan 12 på dagen; att vid detta plenum gemensamma omröstningar skulle företagas öfver de voteringspropositioner, som redan blifvit eller dessförinnan kunde hinna att blifva godkända; att efter nästkommande fredag till nämnda torsdag vid inträffande plena endast komme att förehafvas bordläggningar af inkommande utlåtanden m. m., justering af voteringspropositioner och skrifvelseförslag samt dylika ärenden af löpande beskaffenhet.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att sammansatta banko- och lagutskottets betänkande n:o 3 skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,42 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
